

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

nr 7
augusti 1965
pris 1:50

Vård på konvalescenthem ger

Rekreation ● Vila

Vinter ● Sommar

- KONVALESCENTHEMMET ALSBORG, HELGEVÄRMA
Telefon: Växjö 0470/601 07 (Kronobergs län)
Plats för 14 gäster
- KONVALESCENTHEMMET BJÖRKEFORS,
SUNNE (Värmlands län)
Telefon: Sunne 0565/271 65 — Plats för 26 gäster
- FJÄLLFARARGÅRDENS KONVALESCENTHEM,
UNDERSÅKER (Jämtlands län)
Telefon: Undersåker 11 — Plats för 24 gäster
- FRITIDSGÅRDEN RAMNÄS, Postfack 42, TORUP
Telefon: Torup 138 (Hallands län)
Plats för 20 gäster
- KONVALESCENTHEMMET ÄSEN, ÄSLJUNGA
Telefon: Klippan 600 09 (Kristianstads län)
Plats för 20 gäster
- LÄNGASJÖNS SEMESTERHEM, ASARUM
(öppet under sommarsäsong) (Blekinge län)
Telefon: Karlshamn 0454/260 11 — Vintertid 0454/115 66
Plats för 12 gäster
- SVANHOLMENS VILOHEM, SVANSHALS, OSBY
(öppet under sommarsäsong) (Malmöhus län)
Telefon: 0479/117 14 — Exp.: Almbäcksgat. 2 B, MALMÖ C
Telefon: 040/ 157 95 — Plats för 27 gäster

Förfrågan om plats

göres av sanatoriepatient hos sanatoriets kurator och för den som ej vistas på sanatorium hos dispensären eller genom Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjukas lokal-föreningar

Eftervård ● Förebyggande vård

i avkopplande miljö och natursköna trakter

Arbetsmarknadspolitik på djupet

Arbetsmarknadsutredningen av årgång 1960 har presenterat en digger lunta, Arbetsmarknadspolitik, signerad SOU 1965:9. Det har alltså tagit fem år att få fram betänkandet och tiden kan väl betecknas som ganska "normal" för vårt utredningsväsende. Arbetsmarknadspolitik är numera ett mycket stort område och utredningsmännen har valt att ta god tid på sig. Därför väntar man sig också stora saker då utredningen är färdig och boken ska sprättas upp för genomgång.

Vad bjuder då utredningen på? Den frågan är svår att besvara direkt. Visst finns här mycken värdefull läsning för den som vill ha kunskaper om arbetsmarknaden. Som en översikt av svensk arbetsmarknadspolitik är de här 600 sidorna ingalunda något slöseri med papper. Några djävare grepp i den nuvarande ordningen är det dock inte fråga om, dvs. i den meningen att man söker nya linjer och försök att nyskapa vår arbetsmarknadspolitik och dess funktioner. Man får kanske ta detta som bevis för att vår arbetsmarknadspolitik skötts tämligen gott och att man därför nöjer sig med att presentera och i någon mån luckra upp i de fåror som kännetecknar AMS:chefen Bertil Olssons välkända verk.

Skräms man ut de stycken som gäller de handikappade finner vi även här välskrivna redogörelser om den arbetsvård som finns — något mindre dock av sådant som inte finns och som man gärna sett att utredningen försökt komma med mera preciserade förslag om. På några ställen vågar sig utredningen visserligen på vissa rekommendationer — i och för sig säkerligen välmenade sådana —

men det ligger så väldigt nära till hands att de kommer att stanna på papperet, därför att de är så allmänt hållna.

Nu är väl att märka att våra utredningar i regel är sammansatta av olika parter inom fackligt och politiskt samhällsliv. Det hör till grundelementen i vårt utredningsväsende att olika politiska meningsriktningar ska vara företrädda i en statlig utredning och så kommer de fackliga organisationerna som så gott som självskrivna gäster till utredningens bord. "Man akte sig", för att använda ett kärvt språk ur Hjorts tyska grammatik, att gå någons ära för när genom att inte ta med vederbörande intressegrupp i den Kungliga utredningskommittén. Med denna uppläggning av olika intresseparter blir det ofta fråga om många kompromisser vid utformande av text och förslag. Förhållandet kan ofta leda till att skärpan i formuleringarna inte blir vad man gärna skulle vilja se i skrivningen.

Lyckligtvis finns möjligheter att lappa på betänkandet i remisskrivningen om man inte är helt nöjd. Arbetet är ingalunda färdigt med att utredningsmännen i samlad trupp gett inrikesministern betänkandet. Och man får vara glad över att dessa ytterligare möjligheter att säga sin mening existerar. Även om det sedan tar någon tid att gå igenom alla remissvaren och vaska ut dt guldkorn, som ev. kan hittas i detta myckna "tyckande". Så vitt vi har oss bekant är det av alla intresseorganisationer på handikappsidan bara Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK) som i laga ordning anmodats att avge yttrande. Detta kan väl försvaras med att man

inte bildligt talat vill drunkna i remissvar. Men vi tror oss ändå veta att det inte är bortkastad möda att sätta ihop en remisskrivelse till Kungl. Maj:ts kansli, även i annan ordning, om man anser sig ha några väsentliga synpunkter att redovisa.

För vår del har vi haft möjlighet att genom HCK i samverkan med andra organisationer på handikappsidan deltaga i utformandet av yttrande. Därutöver har emellertid Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka ansett sig oförhindrad att avge en egen skrivelse. Även om vi ansluter oss till HCK:yttrandet kan det vara lämpligt att på ett så stort område som arbetsmarknadspolitik ge uttryck åt alla de uppfattningar — framför allt i olika detaljfrågor — som kan finnas och särskilt då ifråga om arbetsmarknadens funktion i vad gäller handikappad arbetskraft. Riksförbundets egen skrivelse är ett uttryck för denna uppfattning, då HCK-yttrandet ändå av olika skäl inte kan gå in på alla de detaljspörsmål, som finns och som kan utvecklas vidare i en särskild skrivelse. Vårt eget yttrande är — tillsammans med de samfälliga synpunkter HCK sammanfattat — ett uttryck för att vi på handikappsidan vill ha en arbetsmarknadspolitik, som verkligen går på djupet med de eftersatta gruppernas sysselsättningsproblem. Det är riktigt som utredningen påpekar att — trots att vi nu befinner oss i ett högsysselsättningsamhälle — det ännu finns grupper som är "arbetslösa eller ofullständigt sysselsatta". Vårt eget yttrande, som återfinnes på annan plats i detta nummer, ger mera om detaljer för ett djupare grepp på de handikappades sysselsättningsproblem.

Sixten Hammarberg

Telegram till DVR-kongressen i Malmö

Vid det fortsatta sammanträdet med Riksförbundets för Hjärt- och Lungsjukas representantskap den 13 juni gjordes ett uttalande, som i telegramform tillställdes De Vanföras Riksförbunds kongress i Malmö den 14—16 juni.

Uttalandet gäller i första hand den ändring av förbundets namn, som DVR tar upp på sin kongress, en fråga som åstadkommit samlade protester från ett tiotal av landets övriga handikapporganisationer.

Telegrammet var av följande lydelse:

Riksförbundets för Hjärt- och Lungsjukas ordinarie representantskapsmöte sänder DVR-kongressen en hälsning men vill samtidigt med skärpa understryka sin bestämda uppfattning, att det för den samlade handikapprörelsen vore ett ytterst allvarligt hot mot det framtida samarbetet, om DVR:s kongress skulle följa sin förbundsstyrelsens förslag om namnändring till De Handikappades Riksförbund. Det måste i dagens läge vara en gemensam angelägenhet att bevara och stärka den positiva inställning, som handikapporganisationernas samlade strävanden hittills uppnått hos allmänheten.

Det ifrågasatta namnbytet skulle bl. a. ha till följd, att en förväxling lätt skulle uppstå mellan olika handikappförbund. Redan nu samverkar olika förbund i Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK) och Statens Handikappråd."

Om representantskapets förhandlingar kan läsas på sid. 23

Stöd åt de handikappades egna tidningar

I den allmänna debatten om statligt stöd till pressen tycks det inte ha varit så värst stort intresse för de tidningar handikapprörelsen ger ut. Det är därför dubbelt glädjande att det tycks finnas förståelse för saken hos Skolöverstyrelsen, där man — enligt vad vi erfarit — inte är främmande för att den kulturella uppbyggnaden för de handikappade även bör innefatta deras egna tidningar. Det är en riktig tanke. Handikapppressen står i direkt kontakt med behoven och bristerna — den förmedlar en information allmänheten och de styrande i samhället gärna inte kan få från annat håll. Våra tidningar befinner sig i underläge, ekonomiskt, tekniskt och på alla andra sätt i förhållande till dagens krav på tidningar. Ett stöd åt handikapppressen är väl motiverat i förhållande till annan press — se vidare på annan plats om kulturbehoven i detta nummer!

STATUS... DEBATT

Forts. fr. sid. 5

andra, generella åtgärder för att avvägbringa kongruens mellan juridisk och medicinsk praxis.

Professor Biörck anser att saken "brådskar" av flera skäl. Flera prejudikat kan komma och "fullmakt att handla på en godtrogen patients vägnar torde i många fall inte vara svår att utverka för en nyfiken och tilltagsen person", anser professor Biörck. Klarhet och trygghet i förtroendeförhållandet mellan läkare och patient måste skapas — professionen värdar till medicinalstyrelsen att vidtaga lämpliga åtgärder.

Status

Organ för Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka

Ansv. utg.: Einar Hiller

Redaktör: Sixten Hammarberg

Red.: David Bagares Gata 3, 1 tr., Sthlm C

Telefon: 08/20 09 23, 20 09 24

Postadr.: Box 3196, Stockholm 3

Postgiro nr 95 00 11

Annonspriser:

Omslagets sista sida 500:—
1/2-sida 400:— 1/2-sida 225:—
1/4-sida 125:— 1/4-sida 65:—

Småannonser:

58 mm spaltbredd 65 öre mm
90 mm spaltbredd 90 öre mm

Prenumerationspris: Helår 15 kr, halvår 8:25 kr

UR INNEHÅLLET:

GOTT BOKSLUT FÖR "HJÄRTINFORMATION"	6
"HÖGSYSSELSÄTTNINGSSAMHÅLLET" KAN GÖRA MERA	7
KULTURGIV FÖR HANDIKAPPADE	9
ÖKAD HJÄRTDÖD	13
BILDKRYSS	19
FÖRBUNDSNYTT (REPRESENTANTSKAPSMÖTET)	23

OMSLAG: Foto Fritidsresor, Stockholm

Tystnadsplikten för läkaren är i fara

att urholkas till ett tomt begrepp framgår av ett debattinlägg i *Läkartidningen* av professor Gunnar Biörck. Det gäller ett fall då den ena parten i ett äktenskap begärde att få ta del av den andra partens sjukjournal. Vederbörande hade utverkat medgivande från patienten. Klinikchefen sade nej till utlämnande av uppgifterna då han bedömde ett sådant handlingsätt som medicinskt olämpligt. Sökanden överklagade hos direktionen. Majoriteten där sade också nej, men avvikande mening tillkännagavs av valda kommunala representanter och de juridiskt bildade ledamöterna i direktionen. Juristerna ansåg att sökanden icke *lagligen* borde förvägras ta del av journalen, sedan vissa "känsliga" avsnitt undantagits från utlämnande. Frågan gick vidare till regeringsrätten där man sade ja till utlämnande med vissa uteslutningar — juristerna fick alltså rätt i sista omgången.

Med anledning av utslaget framhåller professor Gunnar Biörck:

Genom detta ärendes gång har det klart framgått, att tystnadsplikten kring *journalförda* uppgifter från på sjukhus intagna patienter i vissa fall kan bli illusorisk och att uppgifter, som lämnats i förtroende till läkare, efter rättslig prövning kan utlämnas.

Denna situation är enligt min mening orimlig, därför att den innebär, att vår nuvarande journalföringspraxis utsätter patienterna för risker, som de inte är medvetna om. Det var en olycka, när borgmästare Hagström på sin tid klassificerade sjukjournaler som offentliga handlingar, vilket man dittills icke ansett, och det var en dubbel olycka att detta ändrade betraktelsesätt infördes vid en tidpunkt, då intresset för patienternas sociala och psykologiska problematik var satt i snabb tillväxt på flertalet kliniker, samtidigt som tillgången på läkarsekreterare möjliggjorde något mindre lapidariskt utformade journalanteckningar.

Jag har övervägt att — som en konsekvens av regeringsrättens utslag — framhålla för alla nyintagna patienter, att mina medarbetare och jag icke kan ansvara för att till oss lämnade, och i journalen antecknade, uppgifter icke, mot vår önskan,

kan komma att utlämnas genom beslut av högre myndighet. Patienterna borde därför i sitt eget intresse noga övertänka, vilka uppgifter om levnadsförhållanden och privata bekymmer, som de anser sig kunna anförtro åt läkarna, och även ange, vilka upplysningar de inte vill ha antecknade i journalen.

Ett sådant besked skulle vara renhårigt — men det skulle också utan tvekan leda till en försämring av det förtroendefulla förhållandet mellan patienten och läkaren och därmed i många fall försvåra förståelsen av den sjuke och minska möjligheterna att hjälpa honom. Medarbetare och kolleger, med vilka jag diskuterat frågan, har därför avrått från sådana åtgärder. I stället har man tryckt på nödvändigheten av

Forts. å sid. 4

Årets förbundsträff

kan utan tvekan sättas som rubrik för representantskapets sammanträde, som refereras på flera ställen i detta nummer.

Vi tackar länsföreningen för hjärt- och lungsjuka i Stockholms län och Solna stad för ett utomordentligt gästfritt mottagande. Den som tror att Solna bara sysslar med fotboll och landskamper tar fel — fotbollstaden kan också ordna sociala konferenser. Tack Solna för all vänlighet!

SJUKDOM och TYSTNAD

Vid ett sjukhus begärde den ena parten i ett äktenskap att få ta del av sjukjournal gällande den andra parten. Medgivande fanns från patienten. Klinikchefen sa nej, liksom direktionen, men sökanden gick vidare till regeringsrätten och fick ja. Regeringsrätten lämnade sitt medgivande, om också med en del uteslutningar i journalen. Ärendet har aktualiserat frågan om läkarjournalen tystnadsplikten.

GOTT BOKSLUT FÖR RIKSFÖRBUNDETS HJÄRTINFORMATION

Det är dags för bokslut för förbundets landsomfattande mötes- och informationsverksamhet. På Status sitter vi just och granskar en massa pressklipp från olika delar av landet. Vi ser att bl. a. de särskilda upplysningsmöten, som ordnats i större skala haft mycket stor tillslutning. Härtill kommer regionala kurser och andra medlemsaktiviteter. Men vi håller oss till de speciella informationsmöten, som hållits för att ge upplysning om hjärtsjukdomarna och vad Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka arbetar för. Dessa större möten har i korthet ordnats på följande sätt:

1. Inledningsanförande av förbundsrepresentant
2. Upplysnande föredrag av hjärt- och lungspecialister
3. Visning av filmerna "Ditt hjärta är ovärderligt" och "En organisation i folkhälsans tjänst".

Dessa "hjärt-möten" har visat sig ytterst populära. Folk har trängts om platserna i lokalerna. Det stora problemet har varit att få sådana lokalutrymmen att folk fått plats och del av de informationer sammankomsterna syftat till att ge. Alldeles tydligt är att hjärtsjukdomarnas dominans i dagens sjukdomspanorama gör att folk söker sig till dessa upplysningsmöten i växande omfattning. Glädjande är också att notera hur de medicinska experterna ute i länet villigt ställt upp som föredragshållare. Pressklippen ger klara bevis för att våra hjärtläkare gärna vill hjälpa förbundet — det är fina och stimulerande synpunkter och ett klart och konkret uttrycksätt läkarna serverat sin publik vid dessa upplysningsmöten. Status redaktion vill passa på tillfället och tacka alla medverkande — både hjärtläkare och andra föredragshållare — för ett gott samarbete under den gångna mötessåsongen.

Sociologisk undersökning förberedes
Avsikten från förbundets sida är inte att sätta punkt med dessa upplysningsmöten. Vi söker följa upp dem på olika sätt, få kontakt med de

Docent Johan Mårtensson medverkade vid riksförbundets "hjärtinformation" i Kalmar.

hjärtsjuka själva, få de sjuka intresserade för vår föreningsrörelse, ge även de hjärtsjuka del av den service och medlemsvård förbundet sedan mer än tjugufem år tillbaka gett åt lungsjukegrupperna. En viktig del i förbundets framtidsplanering är härvid att få till stånd en sociologisk undersökning om de hjärt-kärlsjukas levnadsförhållanden. Status har vänt

sig till några av de föredragshållare landet runt, vilka medverkat vid våra upplysningsmöten, för att få deras synpunkter på en sådan social inventering av de hjärt-kärlsjukas problem och behov.

De frågor Status ställt till sex hjärtläkare i olika delar av landet ser ut så här:

1. Anser Ni en riksomfattande kartläggning av de hjärtsjukas sociala förhållanden, hem- och bostadsproblem, sysselsättningsfrågor etc., är nödvändig?
2. Möter Ni ofta svårigheter av i fråga 1 antydd art i Eder egen läkarpraktik?
3. Vad anser Ni själv i första hand borde åstadkommas för de hjärtsjuka på det sociala området?

Frågorna har som sagt gått till sex hjärtläkare. Av pressläggningsskäl kan vi inte presentera mer än ett av svaren då detta nummer av Status går i press. Vi beklagar att våra tekniska möjligheter inte tillåter längre väntan — vi vet också att läkarna är strängt upptagna — men ett av svaren återges här.

Det är lasarettsläkaren, docenten Johan Mårtensson i Kalmar som ger

HJÄRTSJUKA

INFORMATIONSMÖTE ANORDNAS

Söndagen den 7 mars kl. 10.00 å
TEATERKÄLLAREN, Kalmar

Lasarettsläkaren, Docent Johan Mårtensson talar om hjärtsjukdomarna och de hjärtsjuka i slutet och öppen vård, behov av rehabilitering m.m.

Visning av färgfilmen »Ditt hjärta är ovärderligt», en högpintressant film om hjärtsjukdomarnas orsaker och verkningar.

»En organisation i folkhälsans tjänst», stilfilm i färg om Riksförbundets för Hjärt- och Lungsjukas verksamhet.

Deltagarna bjudes på kaffe! Fri entré.

Till talrikt besök inbjudes.

Intresset för "hjärtinformationen" har varit stort på alla platser, där möten i stil med vad annonsen visar anordnats av riksförbundet i samråd med vederbörande lokalförening.

följande positiva svar på Status frågor i den nummerföljd vi tidigare presenterat dem:

1. En sådan kartläggning är önskvärd och helst bör den ske i samarbete med någon socialmedicinsk institution, så att de hjärtsjukas speciella problem och behov kan värderas och avvägas gentemot andra behövande sjukdomsgrupper, ifall något kan göras på området i dagens bristsamhälle.
2. Ja, det är mycket ofta behov av ändrat arbete, ev. omskolning, lämpligare bostad, hemhjälp för hushållet eller personlig passning, då anstaltsvård inte är nödvändig eller inte finns att tillgå.
3. En from önskan är att de hjärtsjuka kunde få sina behov enligt 2. tillgodosedda. För detta skulle fordras, att vårdrutorna gjordes mera attraktiva och att utökningen av fritiden inte så helt dominerade människornas strävan i vårt samhälle. Väsentligt är, att sjukvårdsresurserna räcker till, så att de mera akuta hjärtpatienterna snabbt kan få behandling med åtföljande rehabilitering, så att invaliditeten blir den minsta möjliga. På lång sikt är det viktigaste fortsatt medicinsk forskning samt upplysning om förebyggande åtgärder, främst ifråga om allmän livsföring och kost.

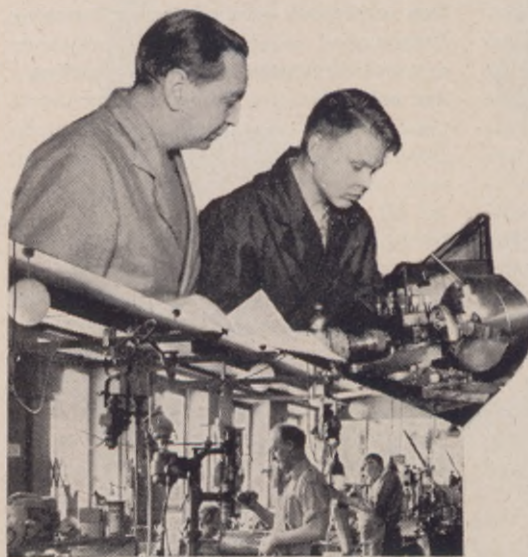
Vi tackar docent Mårtensson för hans väl genomtänkta svar på våra frågor. Det är vår förhoppning att lärsarna ska begrunda innehållet i dem. De sociologiska aspekterna på våra dominerande sjukdomar kan inte viftas bort — här måste en ordentlig kartläggning komma till stånd. Om detaljer i den planerade undersökningen, som måste ske i intim kontakt med olika experter på området, ska vi återkomma till. Vi sätter punkt för den här mötessäsongen. Den har varit givande och lovar gott för fortsatta planer i den riktning vi här i korthet skisserat.

TÄNK PÅ

**Hjärt- och Lungsjukas
Blomsterfond**

Postgiro 95 0011

"HÖGSYSSELSÄTTNINGSSAMHÄLLET"

*kan göra mera
för ofullständigt
sysselsatta*

Riksförbundet har gett
sina synpunkter på
arbetsmarknadsutredningen

Arbetslöshet och ofullständig sysselsättning har ofta sin grund i bristande service framhåller Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka i yttrande över arbetsmarknadsutredningens betänkande. Förbundet tar upp en rad punkter, som berör de handikappades sysselsättning och ifrågasätter om inte den nya lokaliseringpolitiken med bättre planering av näringslivet också bör innefatta direkt stöd åt handikappvänliga företag. Det är ett stort fel att den handikappade skall vara beroende av lokala förhållanden — att vara handikappad i glesbygder är ett dubbelt handikapp, framhålles bl. a. om de geografiska svårigheterna.

Till Statsrådet och Chefen för Inrikesdepartementet.

Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka vill härmed, även om vi inte på vanligt sätt anmodats att avgiva yttrande över arbetsmarknadsutredningens betänkande Arbetsmarknadspolitik, framföra några synpunkter på ifrågavarande betänkande. Förbundet — som är anslutet till Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK) — har haft tillfälle att delta i utformandet av det av kommittén avgivna yttrandet i samverkan med andra handikapporganisationer. Vi vill deklarera,

att vi givetvis stöder HCK:s yttrande. Det torde dock vara värdefullt att även ge uttryck för de enskilda handikappförbundens mening i de avseenden, där det finns ytterligare synpunkter, som bör uppmärksammas.

Effektivare åtgärder i arbetsmarknadspolitik för de handikappade

Utredningen påpekar bl. a. i kap. 1 sid. 20 "att det inte är möjligt att i siffror ange vad som skall anses vara målet för sysselsättningspolitiken". Man kan i stort sett instämma i detta utan att för den skull ge avkall på kravet om mera *djupgående prognoser* för de grupper, som har svårt att få rum inom ramen för den sysselsättningspolitik, som föres i vårt land.

Trots att vi nu lever i ett högsysselsättningsamhälle är det uppenbart — såsom utredningen också påpekar — att "det finns utrymme för en ytterligare ökning av sysselsättningen, bl. a. genom att grupper som nu är arbetslösa eller ofullständigt sysselsatta ges ökade möjligheter till sysselsättning". Vi tror dock inte, att den ökade effekt, som utredningen med sin formulering åsyftar, kan nås utan att man går in för att skaffa fram verkligt djupgående analyser av vad som händer med arbetskraften vid långvarig sjukdom och handikapp av olika slag. Arbetslöshet och ofullständig sysselsättning har ofta grund i en *ofullständig service*. Glesbygder och jordbruksbygder har historiskt sett alltid haft ett magert yrkesschema att erbjuda, ofta bestående enbart av skogs- och jordbruksarbete. Utbildningsmöjligheterna har även släpat efter på landsbygden. Att vara

handikappad på landsbygden, dvs. i de mest utpräglade glesbygderna, är en dubbel belastning för handikappade människor. Sysselsättningsmöjligheterna är där redan vid normala förhållanden givna — man får ta vad som finns på orten om man inte vill söka bosättning på annat håll. För den normalt rörlige och friske behöver dessa förflytnings- och omställningsproblem inte alltid medföra stora hinder, särskilt om det gäller yngre människor. För den långtidssjuka och handikappade är förflytnings- och sysselsättningsfrågan under dessa omständigheter ofta ett nära nog olösligt problem. Det är en problematik av antytt slag, som arbetsmarknadspolitikerna måste angripa. Det är högst sannolikt att vi aldrig kan uppnå ett effektivare utnyttjande av arbetskraften utan att gå in på hela skalan av problem, som kan dölja sig under rubriken "ofullständigt utnyttjade arbetskraftstillgångar". Vi skall under olika rubriker vidare utveckla våra synpunkter på dessa problem. Även om vi här valt glesbygderna som typexempel står det klart, att den ännu ofullständiga belysningen av de handikappades sysselsättningsproblematik kan spåras långt in i tätorterna och storstäderna. Rehabilitering av arbetskraft i vårt land befinner sig ännu i stort sett på ett mellanstadium — "högsysselsättnings-samhället" gäller tyvärr inte för de handikappade i gemen.

En helt ny syn på arbetskraften behövs

Arbetslöshet i dagens samhälle är inte ett liktydigt begrepp med "arbetslöshet" t. ex. såsom man uppfattade beteckningen på 30-talet. Att vara sjuk i äldre tid betydde också ofta att man var helt arbetsförmögen. I modern tid är emellertid fortfarande sjukdom och handikapp ett verkligt arbetshinder. Detta att inte acceptera sjukdomar och handikapp som en realitet — även yrkesmässigt — försvårar även en arbetsmarknadspolitik, som nu mer och mer också måste innefatta åtgärder för den handikappade arbetskraften. Ett mera differentierat tänkande hos dem som söker arbetskraft, om människans möjlighet, tar längre tid att åstadkomma än uppbyggande av själva arbetsvårdsorganisationen. Arbetsmarknadsåtgärdernas effektivitet är starkt beroende av en uppmjukning av tänkesättet i anställningsfrågor hos alla dem som söker arbetskraft och tjänster. Det borde vara normalt att *öppet redovisad* defekt, sjukdom och handikapp av olika slag, accepterades och att vederbörande *arbetssökande vid anställningstillfället* bedömdes för vad han är värd. Yrkesmässigt och företagsmässigt har vi vissa traditionella tankebanor, som inte brytes så snabbt även om det numera finns goda exempel på ett mera fördoms-

fritt bedömande. Vi har dock ännu långt kvar till en allmänt handikappvänlig arbetsmarknadspolitik.

Den nuvarande arbetsvårdens utformning
Utredningen presenterar den nuvarande arbetsvårdsorganisationen, dess uppbyggnad och omfattning. Enligt vår mening är denna redovisning en god refererande framställning. Man saknar dock i viss mån rent konstruktiva tilläggsförslag, som syftar till den bättre effekt vi inledningsvis berört. Som analys av arbetsmarknadspolitikerna hittills är betänkandet mycket värdefullt, men det djärva nyskapandet saknas nästan helt. Kanhända får detta tolkas som att vår arbetsmarknadspolitik enligt utredningen fungerar bra. Denna mening delas på det hela taget även av vårt förbund. På många avsnitt finns det dock plats för förbättringar. För vår del vill vi försöka gå något längre än utredningen på några punkter.

Arbetsträning och skyddad sysselsättning
På sid 345 framgår att arbetsträning bedrivs i flertalet fall i samma lokaler som skyddad sysselsättning. Under 1963 förekom arbetsträning vid 19 verkstäder, som samtidigt hade avdelningar för skyddad sysselsättning. Anläggningarna är oerhörd viktiga för arbetsvården och man skulle därför gärna vilja se en *mera systematisk planering av dessa anläggningar länsvis*. AMS bedriver sedan länge en energisk politik för att skaffa huvudmän, eftersom arbetsförmedlingsorganen är nödsakade att köpa tjänster i dessa avseenden från landsting och primärkommuner, som är villiga att åtaga sig ansvar och huvudmannaskap för verkstäderna. Utan att förringa den goda vilja många landsting och primärkommuner hittills visat måste dock en planmässigare arbetsform för verkstädernas planering komma till stånd. I det hårt ansträngda läge vi nu lever ifråga om personalresurser på olika områden måste en länsplanering, gärna med uppdelning på företagsenheter på flera orter under en enhetlig administrativ organisation, te sig mest rationell och företagsmässigt bärkraftigare än en uppsplittring i smärre anläggningar utan inre samband och administrativ slagkraft. Frågan bör vidare ses i intimt samband med en effektiv lokaliseringspolitik och *anläggningarna bör därför anknytas till de möjligheter lokaliseringspolitikerna öppnar för en bättre planering av näringslivet*. Arbetsförmedlingsorganen bör här i fortsättningen spela en aktivare roll än enbart som förmedlare av statsbidrag till handikappverkstäderna. Förslagsvis kan tänkas ett huvudmannaskap med länsarbetsnämnd och landsting som huvudagerande. Olika praktiska sam-

ordningsfrågor med primärkommunerna inom respektive områden bör kunna lösas genom överenskommelser av olika slag.

Erfarenheterna ger vid handen att de handikappade så långt möjligt inte skall vara beroende av på vilken plats de råkar vara bosatta. Ett mera enhetligt system ger större möjligheter till hjälp, oavsett på vilken ort eller i vilken landsända de handikappade befinner sig. Utvecklingen visar nu behovet av en fastare organisation och mera enhetlig planering för handikappverkstäderna.

Utbildningsbidrag

Utbildningsbidrag och övriga utbildningsförmåner för handikappade är desamma som för arbetslösa under utbildning. Enligt utredningens mening bör utbildningsbidragen anpassas efter de stegrade levnadskostnaderna under samtidigt hänsynstagande till löneläget för arbete i öppna marknaden i jämförbara yrkesområden. Utredningen framhåller vidare att av gällande bidragsbelopp måste i synnerhet maketillägg och barntillägg anses vara otillfredsställande ur försörjningssynpunkt. Vi delar utredningens uppfattning om dessa brister. Den justering uppåt som 1964 års riksdag beslutade, innebärande en höjning av maketillägget vid utbildning utom hemorten från 140 kr. till 200 kr. per månad, av barntillägget i vissa speciella fall o. s. v., är inte tillräcklig utan måste kompletteras med en *mera generell omprövning* över hela linjen. Det kan bl. a. nämnas, att normerna för socialhjälp i Stockholm ligger åtskilligt högre än utbildningsbidragen. En jämförelse med den ersättningstaxa Svenska Socialvårdsförbundets taxedelegation för socialhjälp fastställt också visar högre understödsbelopp än de nuvarande utbildningsbidragen. Med den utformning dessa nu har tvingas därför allt för många att vända sig till kommunen med begäran om tillskott av socialhjälp. Ett sådant förhållande kan inte verka stimulerande för de handikappade, då de skall skaffa sig en utbildning. De minimikrav AMS redan 1962 ställde i sin petitaskrivelse har tillgodosetts i mycket blygsam omfattning. Barntillägget har inte ens höjts generellt. Vi tror att det är god samhällsekonomi på längre sikt att utforma bidragsgivningen för handikappade så, att den inte avskräcker många arbetsvilliga att söka sig till de utbildningsmöjligheter, som man vill erbjuda dem.

Halvskyddad sysselsättning

Förutom den halvskyddade sysselsättningen finns en variant av samma sysselsättningsform — s. k. halvskyddad sysselsättning — inom reguljära industrier och före-

Forts. å sid. 22

Ett slag för en aktiv kulturgiv för handikappade

Allmänna synpunkter

Vårt arbete för grupperna hjärt- och lungsjuka visar ett mycket starkt behov av den allmänna kulturella upprustning Kungl. Skolöverstyrelsen förordar. Även om det för de grupper vi representerar inte kan redovisas ett påtagligt handikapp på samma sätt som då det gäller total förlust eller nedsatt funktion av sinnen och lemmar, vilket är utmärkande för bl. a. blinda, döva, hörselskadade och rörelsehindrade, rör det sig dock i betydande omfattning om sådana sviter av sjukdomstillstånd att handikapp uppstår. När man skall göra en definition av de hjärt-lungsjukas handikapp blir det alltså — i jämförelse med de nämnda grupperna — närmast fråga om en *höggradig nedsättning av kroppsorgans funktion* som direkt följd av sjukdom, d. v. s. betydande kvarstående sviter. Även dessa former av starkt nedsatt funktionskapacitet måste beaktas i olika avseenden för att kompensera den enskilde i förhållande till de normalt friska. Därav följer också att ett stort antal hjärt- och lungsjuka har ett

Skolöverstyrelsen har annonserat en ny kulturgiv för sjuka och handikappade. Här ingår en allmän förstärkning av anslagen för att så långt möjligt är ge de sjuka tillgång till kulturvärden som står normalt friska till buds.

Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka har i sin framställning — som följer här — tagit upp en rad aktiviteter vi anser bör uppmärksammas. Den egna kursverksamheten, transportservice, bokförsörjning, bildningskonsulenter, TV-apparater till svårt sjuka och isolerade, hobby- och fritidsverksamhet, är några av de aktiviteter förbundet trycker särskilt starkt på. Folkhögskolans roll och ett ordentligt anslag till upprustning av de handikappades egna tidningar är också frågor, som förs fram här.

påtagligt behov av de speciella åtgärder för handikappade Kungl. Skolöverstyrelsen nu ställer i utsikt genom sin nya kulturgiv.

När de olika kulturbehoven skall specificeras i konkreta önskemål, vill vi understryka, att de olika aktiviteter förbundet f. n. utvecklar på kultursektorn hittills rört sig med mycket begränsade ekonomiska resurser. Förbundet har aldrig hittills åtnjutit något som helst eget statligt anslag för den kulturella verksamheten. Medlemskap i ABF har dock gjort det möjligt att i viss utsträckning — det gäller i synnerhet våra lokalför-

eningar — få del av den service denna stora bildningsorganisation förfogar över.

För den egna kursverksamheten, som bedrivits ett 20-tal år i form av ledarutbildning och allmän social orientering för att skaffa oss goda lokala krafter inom rörelsen, har — med undantag av mindre belopp till föreläsare — helt fått bekostas genom de egna medel förbundet lyckats skrapa ihop. Det vore i hög grad välkommet om förbundet, för att kunna fortsätta och utveckla denna form av kursverksamhet, finge ett statligt anslag till sitt förfogande. Det skulle vara mycket olyckligt för oss om vi måste inställa de

årliga kurser vi genom en lång erfarenhet bevisligen sett vara grundläggande för vår rörelse, därför att ekonomin inte tillåter oss att fortsätta och utveckla den.

Böcker och transporter

På våra sanatorier och lungkliniker har boken en mycket stor betydelse. På så gott som samtliga dessa sjukhus har förbundet *patientföreningar* — en föreningsbildning som knappast torde ha någon motsvarighet hos andra handikappgrupper — och dessa förfogar också i regel över patientbibliotek eller fast bokbestånd. Även de till förbundet anslutna utskrivna patienterna och sjuka utanför sjukhusen har ofta i sina föreningar — konvalescentföreningar — egna bokbestånd, som flitigt anlitas. Den minskade rörligheten, sjukdomens långvarighet, behovet av vila och viss avskildhet, vilket i viss utsträckning karakteriserar lung- och hjärtsjukesgruppernas livsföring, har gjort boken till ett synnerligen viktigt instrument, dels för den personliga utvecklingen, dels också som förberedelse till omskolning och yrkesutbildning. Ett gott och omväxlande bokbestånd inom vår föreningsrörelse är därför mycket betydelsefullt. Tyvärr är ofta inte kvaliteten på böckerna i gemen vad man skulle vilja se. Böckerna kan ofta ha erhållits genom frivilliga gåvor etc. och givarna har i många fall berikat bokbestånden med goda böcker, värdefull litteratur, som man välvilligt ställt till de sjukas tjänst, men det kan också vara fråga om tillskott av utgallringslitteratur, mindre värdefulla böcker, man finner i boksamlingarna. Principen bör vara att ge bokbestånden *en allmänt differentierad karaktär*, komplettera dem med nyare litteratur och välja ut böcker mera efter vad som gäller för en rationell bokförsörjning än tillfälliga omständigheter, vilka kan påverka bokvalet. Då böcker numera är en ganska dyr vara borde en förstärkning för bokinköp till våra lokala patient- och konvalescentföreningar vara väl motiverat ur många synpunkter för att säkra en tillräcklig bokförsörjning, anslagsmässigt sett.

Beträffande *transportproblemet* i bokförsörjningen borde man mera från de reguljära bibliotekens sida ordna så att böckerna bli tillgängliga även transportmässigt. *Bokbussar* borde prövas i större utsträckning. Boken behöver göras tillgänglig även för svårt isolerade människor, som i sitt hem behöver vidga sina horisonter. Glesbygder och hänsyn till speciella svårigheter att "komma till kulturen" bör särskilt uppmärksammas i denna service. Man kan här tänka sig även viss konsultativ verksamhet exempelvis knuten till bokbussar och boktransporter. *Bildningskonsulenter för handikappsek-*

torn i dess helhet med möjlighet att förmedla ett bredare register av kulturmöjligheter, en aktivisering över hela kulturområdet till ensamma, isolerade handikappade borde prövas som försöksverksamhet. Därigenom skulle kulturbehoven för de handikappade uppmärksammas mera utan att man för den skull sorterar ut dem som en kulturell minoritet — anknytningen till de speciella kulturbehoven kunde ske via dessa bildningskonsulenter på ett personligt sätt. Man kan allvarigt ifrågasätta om inte *anslag till TV-apparater* för svårt isolerade och handikappade, vore en anslagspost, väl försvarbar som "livsmedel", andlig näring, om man nu med forna tiders hjälpvokabulär ska tala om "livsuppehälle" i modernare sammanhang. Frågan om korrespondensstudierna bör också anslagsmässigt prövas, när man talar om en systematisk kulturgiv för de handikappade.

Transportservice för handikappade är inte bara en fråga om böcker. Även andra transportproblem i samband med kollektiva studier i cirklar, för teaterbesök och andra kulturella kontakter, måste lösas. De olika handikappföreningarna kan här säkert hjälpa till med själva organisationen av transportserVICEN genom de direkta kontakter de har med behoven.

Folkhögskolans roll som en tacksam och anlitaad institution är väl vitsordad från vår sida. För många medlemmar inom vår

rörelse har folkhögskolan betytt oerhört mycket för den personliga utvecklingen och ambitionen att neutralisera verkningarna av sjukdomen — och därtill gett en inriktning till ett aktivt liv även yrkesmässigt. Möjligen borde övervägas att bygga vidare på denna linje, göra några folkhögskolor i olika delar av landet, där man är villig att ta upp handikappundervisning i vidare sammanhang, särskilt utrustade för detta ändamål. Därvid bör tagas hänsyn till de praktiska anordningar av teknisk och vårdmässig art vilka behövs som komplement i själva undervisningen: apparatur och utrustning i undervisningslokalerna, olika hjälpmedel för handikappade av olika kategorier etc. Byggnader och elevhem måste även i många fall göras bättre tillgängliga för eleverna, förses med teknisk service, tillgång ges till viss vård, hissanordningar, utrustning med speciella hygieniska och praktiska anordningar i toaletterum och på elevrummen o. s. v. De skolor, som är villiga att vidtaga sådana speciella handikappanordningar av kostnadskrävande natur bör kunna erhålla erforderliga anslag härför av statsmedel enligt plan. Frågan om handikappades kontakt med folkhögskolan har också en annan aspekt. Till folkhögskolan kommer i stor utsträckning elever, som där får sin egentliga medborgarfostran för att sedan bli aktiva män och kvinnor i olika samhällseliga institu-

Riksförbundet har i ett 20-tal år bedrivit en egen kursverksamhet — utbildning av föreningsfolk i praktiskt föreningsarbete. I kurserna ingår en omfattande social orientering i lagar och åtgärder, som berör de sjukas problem.

tioner. Det måste vara värdefullt för normalt friska elever att komma i direkt personlig kontakt med handikappade under skoltiden — lära känna handikappade i det dagliga umgänget i skolor och på elevhem. Härigenom får de en sakkännedom i handikappades vardagliga liv, vilken kommer väl till pass när de senare på olika tjänstelokaler, som tjänstemän i kommun och samhälle, kommer i ansvarsställning och handlägger och beslutar i handikappärenden.

Hobby och fritidsverksamhet

De handikappades behov av *stimulerande resor*, för dem lämpliga hobby- och fritidssysselsättningar m. m., har hittills föga uppmärksammats i den debatt om fritiden som pågår. Här behövs en översyn över hela området. Den aktivitet, grupperna själva försökt med, borde förstärkas och utvecklas genom bl. a. ökad tillgång till arbetsmaterial och redskap av olika slag. Att få tillräckliga och ändamålsenliga *förenings- och fritidslokaler* är för många av våra föreningar en livsviktig, men tyvärr i stor utsträckning en olöst fråga. Där man lyckats åstadkomma något som har karaktären av *fritidshem* eller hobbylokal, eller en kombination av föreningsfritids och studiehem, lyser otillräckligheten igenom på ett markant sätt därför att de ekonomiska tillgångarna ofta inte tillåter de extra anordningar m. m. som behövs just för en utrustning av lokalerna för de handikappades speciella behov och för att göra miljön trivsamt. Vill man ha ett rikare kulturellt liv åt de handikappade måste deras särpräglade förhållanden beaktas så att de får tillgång till sådana anordningar och praktiska arrangemang, som gör det möjligt för dem att få del av en rikare fritidsverksamhet.

Tidningar och tidskrifter

De handikappade har stort behov av att ge information till det egna föreningsfolket. Därutöver tillkommer att så långt möjligt är klargöra för omvärlden den problematik handikapp och långvarig sjukdom innebär. Det egna medlemsbladet, hur torftigt och blygsamt det än kan se ut i jämförelse med annan press, har här en oerhört viktig uppgift. Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka har under mer än 25 års tid gett ut tidskriften Status. Det har skett med stora ansträngningar för att i någon mån uppfylla kraven på en publikation med anspråk på att nyhetsmässigt och sakligt informera läsarna om de problem hjärt- och lungsjuka har att brottas med. I dagens läge har handikapppressen i gemen — det gäller inte bara Status — en större uppgift än någonsin att ge besked om de handikappades önskemål, tala om erfarenheter

MEDICINSK FÖRELÄSARE VID RIKSFÖRBUNDETS REPRESENTANTSKAPSMÖTE

Dr Lennart Levi

Vid representantskapsmöte med Riksförbundet för Hjärt- och lungsjuka — se också andra glimtar därifrån i detta nummer — höll doktor Lennart Levi en mycket instruktiv föreläsning om bl. a. rehabilitering av långtidssjuka.

Doktor Levi har bl. a. tidigare gjort socialmedicinska efterundersökningar bland svårplacerat arbetsvårdsklientel i Stockholm. Hans föreläsning in extenso kan tyvärr av pressläggningsskäl inte komma in i detta nummer av Status.

och belysa de svårigheter, som finns i de handikappades vardag och dagliga liv. Men vår press har mycket små resurser, sett i relation till de krav som numera ställs på moderna och tekniskt acceptabla tryckalster. När man idag talar om "tidningsdöd" och statsanslag till dagspressen, är det väl inte så många som tänkt på de handikappades egna tidningar och tidskrifter. För vår egen del tror vi att tidskriften Status, som alltid varit starkt utåtriktad, har en betydelsefull uppgift som språkrör för de stora handikappgrupper vårt förbund företräder. Bortsett från en del anslag till tekniskt svårframställda tryckalster, t. ex. för blinda, får de handikappades tidningar och tidskrifter i gemen inget som helst stöd, trots att man här kan tala om ett alldeles självklart behov av upplysning och information från minoriteter, som behöver upplysa *dels* det egna folket, *dels* allmänheten, sociala institutioner och ansvariga myndigheter av skiftande slag, om sina förhållanden och önskemål. Det är därför högst angeläget att man från Skolöverstyrelsens sida tar upp frågan om ett stöd till handikapp-tidningarna. Hur ett sådant stöd lämpligen bör organiseras administrativt sett, d. v. s. val av förmedlingsorgan för anslagsgivningen etc., bör bli en senare fråga, men vi är i detta sammanhang ytterst tacksamma för att Kungl. Skolöverstyrelsen i sin nya kulturgiv också inkluderar

ett statligt stöd till handikapppressen, vilket, såväl för Status som en del andra handikapptidningar, skulle betyda en oerhörd ekonomisk lättnad och i någon mån ge oss möjligheter att upprusta våra tidningar, göra dem mera slagkraftiga som budbärare för de handikappade och deras livsvillkor.

Med denna skrivelse har vi försökt ge en uppfattning om våra önskemål — delvis i form av direkt ställda förslag — på olika avsnitt inom kultursektorn. Självfallet är det inte fråga om en redovisning i detalj. Vi förutsätter att vi senare — om så anses lämpligt — beredes tillfälle att mera utförligt redovisa vår verksamhet och lämna de kompletterande uppgifter, som kan anses erforderliga i samband med den petitaskrivning Kungl. Skolöverstyrelsen förbereder för budgetåret 1966/67. I övrigt vill vi uttrycka vår tacksamhet och uppskattning Kungl. Skolöverstyrelsen med denna inbjudan till samverkan i kulturfrågor visat oss. Det är vår livliga förhoppning, att den *bredare kulturgiv* på handikappområdet som ställts i utsikt, skall vinna vederbörlig gehör för ett aktivt bistånd åt handikapporganisationerna i deras strävanden för så långt möjligt är även ge de handikappade del av tillgänglig kultur och dess värden.

MAGSÅR och STRESS

Vår ökade levnadsstandard med bland annat kortare arbetstid och större ekonomiska resurser kan bli en bidragande orsak till att antalet magsårspatienter ökar ännu mera i landet. Kortare arbetstid betyder ju ofta intensivare produktion de dagar och timmar vi arbetar. Här ligger hets och jäkt på lur. Att i övermått äga för mycket, att "leva väl" är heller inte bra varken för magen eller plånboken.

Man hittar många magsårspatienter bland personer, som tar ett stort personligt ansvar i sitt arbete, som har en pressande arbetsbörda, som går i skiftarbete med oregelbundna sov- och mattider, och som över huvud taget lever under stark påfrestning. Men att ha mycket att göra, ha skiftarbete o. s. v. är i och för sig ingen anledning till att man skall få

Henric Thörnblad

magsår. Stress, d. v. s. kroppsliga förändringar förorsakade av till exempel psykiska spänningstillstånd, måste i allmänhet vara med i bilden. Men det finns många människor, som har ett oerhört påfrestande arbete, som vräker i sig mat och dryck, som är nervösa, stressade och jäktade, men ändå aldrig får magsår! Som en nödvändig förutsättning tillkommer nämligen också en medfödd disposition för sjukdomen — man kan kalla det en speciell mottaglighet för magsår.

Ur medicinsk synpunkt är magsår den populära benämningen på sår i magsäckens eller tolvfingertarmens vägg. Såren sitter i allmänhet inom ett begränsat område på ömse si-

dor om nedre magmunnen. De kan stanna som en liten ytlig skada på slemhinnan men kan också tränga djupare in i slemhinnan och i svårare fall genomtränga den (brustet magsår).

Varför man får magsår vet man inte riktigt — stress och matordning har som sagt betydelse, men den medfödda mottagligheten, "magsårskonstitutionen", är ännu inte klarlagd.

Hur magsår uppkommer kan man heller inte helt förklara. Förenklat kan sägas, att sårbildningen orsakas genom samverkan av två faktorer. Den ena är ökad produktion av magsaft och den andra är en försvagning av den mekanism i slemhinnan, som normalt skyddar denna mot magsaftens frätande verkan (magsaften innehåller bl. a. saltsyra). En del forskare tror att den nedsatta skyddsfunktionen till en del beror på försämrad blodcirkulation i slemhinnan.

Numera behandlas magsår med diet samt medicinering. Operation förekommer sällan, delvis beroende på att det inte finns några garantier för att patienten därmed blir bra för all framtid. Blir det komplikationer (t. ex. brustet magsår) opererar man naturligtvis.

Att ge några råd hur man skall undvika magsår är svårt eftersom man ju inte definitivt vet varför man får magsår eller hur sjukdomen uppkommer. Att ge några matföreskrifter är också ganska meningslöst — magen brukar säga ifrån i god tid vad den tål eller inte tål. Men ett tips: Ta't lugnt!

(Bilderna, ur "Människan i Focus", återges efter vederbörligt tillstånd.)

Ur magsårets historia

● Bild 1

På röntgenbilden framträder såret som en utbuktning på magsäcken. Det vita är ett kontrastmedel (bariumgröt) som patienten svält i ganska stora mängder.

● Bild 2

Med ett instrument, som läkaren via matstrupen fört ned i magen, kan man direkt studera magslemhinnan. Den här bilden torde vara den första, som visar hur såret ser ut för läkaren.

● Bild 3

Här nedan får man klart för sig "principen" vid blödande magsår. Slemhinnan och muskulaturen är genombruten och blodkärlen skadade.

Vi och våra sjukdomar...

medicinskt

Läkarnas ansvarighetsnämnd redovisar för år 1964

En redovisning finns nu för de ärenden, som granskats av Läkarnas Ansvarighetsnämnd under 1964. Nämnden består av sju ledamöter. Av dessa har Läkarförbundet utsett tre, läkarnas ömsesidiga försäkringsanstalt Salus tre. Dessa sex har i sin tur utsett en opartisk sekreterare, advokat Helge Lindahl.

De sex av Läkarförbundet och Salus utsedda är professor John Hellström (ordförande), professor Ulf Borell, docent Eric Carlens, professor Folke Knutsson, professor Ebbe Nyman och professor Gunnar Wiberg.

Följande exempel är hämtat ur den förteckning över ärenden nämnden redovisat...

Medelålders man sökte en sjukhuspoliklinik för luftvägsbesvär och tillrättades lungröntgen. En sådan utfördes men patienten lämnade sjukhuset utan att ha blivit upplyst om vart han skulle vända sig för att få besked om resultatet. Den poliklinik, från vilken han remitterats, var på grund av semester stängd under fem veckor. Då patienten spontant kom tillbaka efter denna tid, företogs en ny röntgenundersökning, som visade en tydlig progress av en tuberkulös förändring, redan synlig vid den första undersökningen. Ärendet anmälde till medicinalstyrelsen och patienten begärde ersättning för den skada som uppkommit genom dröjsmålet.

Medicinalstyrelsens disciplinnämnd tilldelade läkaren erinran under motivering, att han som var medveten om poliklinikens stängning på remissen borde ha angivit, vart remissvaret skulle lämnas, samt att han dessutom borde ha upplyst patienten om vart denne skulle vända sig för att få reda på resultatet av röntgenundersökningen.

Ansvarighetsnämnden delade disciplinnämndens uppfattning i detta avseende men ansåg, att en förmildrande omständighet förelåg på grund av den bristfälliga organisationen på sjukhuset under semesterstängningen. Efter noggrann utredning uttalade nämnden även, att patienten borde tillerkännas ersättning för mistad arbetsförtjänst under högst 1½ månad och därtill en viss ersättning för sveda och värk.

Ökad hjärtdöd för män — men kraftig minskning för kvinnor

Siffror för åren 1951—1963 visar klart att männens dödlighet i hjärt-kärlsjukdomar i förhållande till kvinnornas ökar starkt. I andra dödsorsaker har männens dödlighet minskat i långsammade takt än kvinnornas. Förhållandet har medfört att skillnaden mellan könens dödlighet successivt förstörats. Mera populärt uttryckt har männen blivit "det svagare könet" — en tendens som ser ut att bli allt mera markant för männen.

Dödligheten i arteriosklerotiska och degenerativa hjärtsjukdomar var för männen i åldern 45—54 år vid periodens början mer än tre gånger större än kvinnornas — vid periodens slut nära fem gånger större. Hjärnblödning hör till de få dödsorsaker som uppvisar högre dödlighet för kvinnorna än för männen.

Sjukdomar i hjärta och kärl orsakar de flesta dödsfallen i vårt land. År 1963 dog i hjärt-kärlsjukdomar 20.976 män och 19.055 kvinnor, vilket motsvarar något

över hälften av samtliga avlidna detta år. "Hjärtdöden" som realitet är som synes återigen siffermässigt bevisad även i denna översikt, som Läkartidningen med många kurvor och diagram redovisar.

Var finns då orsakerna? Här kan i kortet sägas att man i Amerika gjort en del djuplodningar i dödsorsakerna. Några rön kan vara intressanta att titta närmare på. Sålunda visar en undersökning av 1160 fall vid ett stort amerikanskt företag att sådana som "arbetat sig upp" från en lägre social nivå till en högre fått hjärtinfarkt i stor utsträckning. "Den sociala klättringen" har medfört betydande påfrestningar, t. ex. i form av kvällsstudier, psykiska svårigheter när det gäller familjens anpassning i samhället etc., vilket satt spår i sjukdomspanoramata. "Klok diet", kostinskränkning, minskad rökning, kontroll av blodvärden och blodtryck m. m., kan betyda att man har större chanser att klara sig från hjärtinfarkt.

Radiodoktorn: BERTIL SÖDERLING OM STRESS

Ett avkopplande bad, fiske i en lugn vik, eller en stilla meditation från ett fönster motverkar stress.

Jäktet efter standard är en drivkraft, som orsakar stress. Prestigebehovet är en annan. Föräldrar tvingar barn till allt högre studier — fast barnen kanske inte har de intellektuella förutsättningarna.

På arbetsplatserna rasar karriärsjakten, kampen om befordran, titelsjukan.

Motmedlet är givet: Vi måste börja tänka om, bli mera förnöjsamma, inse att trivsel i arbetet uppväger både ökad inkomst och ökad prestige.

Det är ett rent mentalhygieniskt krav att fylla livet med större innehåll. Det gäller att medvetet söka utveckla sin personlighet, så att man helhjärtat kan engagera sig både i arbete och fritid. Arbetsglädje skapar just detta engagemang och medverkar till personlighetsutvecklingen.

— — — gör fritiden till en motsats till vardagen — — — gå ut i skogen... fiska i någon lugn vik eller syssla med någon annan hobby som bryter vardagsrutinen.

● KONST I DAG:

När man en gång frågade Jean Sibelius varför han hellre umgicks med bergsråd och bankdirektörer än med konstnärer, så svarade han: "Jo, ser du, bankdirektörer talar med mig om konst, men konstnärer talar bara om pengar."

Nu vill väl inte den där repliken illustrera en samling materialister, utan i stället ge uttryck åt vad KRO:s ordförande Birger Mörk formulerat så här: "Det är väl så att man inte talar om mat, när man är mätt och konstnärer — många av dem i varje fall — har ständig oro för pengar."

KRO är förkortning för Konstnärernas Riksorganisation.

i debatten och i en artikel, "Nutidskonsten och samhället", föreslog Axel Romdahl: "Något mycket väsentligt vore vunnet, om man ville räkna även med ett blygsamt belopp till konstnärlig utsmyckning, när man gjorde upp kalkyler för offentliga byggen. Det vore ett värdigt sätt av det moderna demokratiska samhället att vidkännas sin förpliktelse mot bildkonsten."

Ar 1936 tillkallade Arthur Engberg ett antal sakkunniga med uppgift att utreda och avge förslag i fråga om beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer. Följande år kunde han inför riksdagen lägga

Konstnärer upp till facklig kamp!

OM KONSTNÄRERNAS FACKLIGA ARBETE

av Nils-Eric Björsson

1930-talet förde som bekant med sig stor arbetslöshet i landet. För att hejda dess utbredning anslag man stora summor till nödhjulsarbeten, samtidigt som man gick in för att skära ned ett stort antal andra statsutgifter. Som "andra statsutgifter" menade man bl. a. anslagen till Nationalmuseum för inköp till målning- och skulptursamlingarna och för inköp av svenska konstnärers arbeten, vidare alla anslag till depositionsverksamhet, konstupplysning etc.

fram den proposition som landets konstnärer så spánt väntat på. Propositionen byggde på att ledningen av den statliga konstfrämjande verksamhet, som de sakkunniga förordade, borde anförtros åt ett för ändamålet inrättat organ, Statens konstråd. Arthur Engberg framhöll i propositionen bl. a.: "De sakkunniga hade tänkt sig tre olika huvudvägar för

En reaktion inom riksdagen uteblev inte; det fanns de som menade, att tiderna var inte mindre svåra för konstnärerna. Staten fick inte glömma bort denna yrkesgrupp, när den gick att mildra depressionens verkningar, hette det bl. a. I den debatt som blåste upp om konstnärernas insats i samhället och deras bekymmersamma ställning sade ecklesiastikminister Arthur Engberg: "Det är ett stort socialt problem, inför vilket vi står. Men vi löser det icke vare sig till större delen eller till någon ringa del genom att öka med några tusen på inköpsanslaget. Skall det problemet lösas, måste det lösas efter helt andra linjer och i ett helt annat sammanhang." Även pressen deltog

Torsten Fridh: Travbaneentré i Östersund, kalksten (medhjälpare William Mönnich).

Emil Näsval: "Maj", skulptur i Söderhamns kommun.

befrämjande av det här avsedda syftet. Den första och tillika den enda, som — bortsett från inrättande av ett konstråd — direkt kräver riksdagens medverkan, är det av de sakkunniga närmare utformade förslaget att vid beviljande av anslag till statligt nybyggnadsföretag regelmässigt i anslaget inbegripa ett icke alltför ringa belopp, i allmänhet icke understigande en procent av byggnadskostnaderna, till konstnärlig utsmyckning, givetvis under förutsättning att sådan utsmyckning med hänsyn till byggnadens art och belägenhet lämpligen bör äga rum."

Ledamöterna i konstrådet skulle utses av Kungl. Maj:t efter förslag av Kungl. Akademien för de Fria

Konsterna samt av "en organisation av landets konstnärer, som utgör en ur kvalitativ synpunkt tillfredsställande representation och i sig innesluter beaktansvärda riktningar inom konstlivet". Någon sådan organisation fanns nu inte, men eftersom de sakkunniga i sitt betänkande hade uttalat, att "en förutsättning för detta förslag är givetvis, att det bildas en organisation av landets konstnärer", så började man inom Konstnärsklubben i Stockholm att skyndsamt verka för ett bildande.

Så uppstod KRO ur en tvingande nödvändighet. 1937 förklarades Konstnärernas Riksorganisation konstituerad. Den första paragrafen kom att lyda: "Riksorganisationens upp-

gift är att tillvarata konstnärernas ideella, sociala och allmänt ekonomiska intressen samt att företräda den svenska konstnärskåren. Vidare skall organisationen vårda yrkets ansvar och värdighet, befrämja solidariteten inom kåren samt hävda konstnärernas uppgift i samhället."

Redan i juni 1937 anmodades KRO i en skrivelse från statsrådet Engberg "att skyndsamt till Kungl. Maj:t inkomma med förslag å minst två målare och två skulptörer lämpliga att ingå som ledamöter i konstrådet".

Ett krävande arbetsprogram låg framför KRO. Först gällde det att vinna konstnärerna själva. Så här fångade en artikel i medlemsbladet stämningen hos många konstnärer under de första åren: "Vad tjänar det till? Det ligger i konstnärernas kynne en motvilja mot att gå i flock. Konstnär och individualitet är det samma. Friheten är både konstens och konstnärernas livsbetingelse. Att då plockas in i fack tillsammans med en hop andra känns motbjudande. Att kanske nödgas ta ställning till frågor, där man kanske tvingas att rösta endast efter ett par alternativ och inte just så som man själv skulle vilja ha det ordnat i detalj, är nästan lika svårt. Man avstår helst från allsammans."

Ett av de första problem som KRO tog itu med var omsättningsskatten på konst. Man krävde att konst, som konstnären själv säljer, inte skulle likställas med de skattebelagda "butikshandelsvarorna" utan undantas från beskattning. KRO:s framställning föranledde nu ingen åtgärd. "Även om resultatet av KRO:s ansträngningar i praktiken uteblev, måste det arbete, som styrelsen presiderade under 1940-talets första hälft tillmätas stor betydelse", heter det i en redogörelse som utkom till 25-årsjubileet. "Medlemmarna fick påtagliga bevis för att ledningen både ville och kunde göra energiska ansträngningar för att hävda konstnärernas vitala intressen."

När omsättningsskatten 1960 kom igen kunde KRO genom energiska uppvaktningar hos myndigheterna notera en väsentlig framgång på skattefronten. Den konst, som konstnären själv säljer från sin ateljé, blev undantagen från omsättningsskatt. Men kampen går vidare: målet är att all omsättningsskatt för konstnärernas del helt ska upphävas — ett arbete som följer den en gång för alla uppdragna linjen: ingen varuskatt på andligt arbete!

1940-talet ställde även konstnärskåren på svåra prov. När samlings-

Forts. å sid. 18

Lars Gezelius: Utsmyckning av Medborgarhuset i Näs, plenisalen. Motto: "Flyttfåglar".

Text: Ki-Lo-Watt

Teckningar: Sven Björnson

Fiffel med individens ankomst till denna sönda värld har sina sidor. Klavertramp långt bort i ungdomen är svåra att reparera med vanliga verktyg. I moralens vaddtäckan finns nämligen hål och revor, som aldrig kan lagas med vanlig nål och tråd. Glömskan brukar vara en medicin där läkare, apotekare och kloka gubbar gått bet. Men glömskan är inte tillförlitlig så länge moralens snedsprång befinner sig under full utveckling. Ungdomsynderna lever därför segt kvar genom många släktled. Varken stoppnålar, mediciner, kloka gubbar eller glömska hjälper om det vill sig riktigt illa. Och då måste det bli fråga om ingrepp av extra ordinarie art, vilket stundom sker och ger saker och ting en ny vändning i tidens bok och folks sätt att tycka och bedöma konsekvenserna av ett i yra och oförstånd begånget s. k. felsteg.

— Handlarn gick omkring, elegant och parfymerad med blixtrande ringar på fingrarna, talade sakkunnigt på språk som hörde hemma i stad och köpenskap.

Moralkaka med många russin

Som var och en förstår bottnar detta dunkla tal ganska långt bak i Luthers lilla katekes, d. v. s. långt före den tid då Kärlek I och Kärlek II lades ut på bokhandelsdiskarna till folkets förströelse och rättesnöre i vad gäller umgänget mellan könen. Här är det emellertid — som läsaren kanske redan gissat — fråga om ett lyft längre tillbaka i tiden. Låt oss därför gå direkt på händelseförloppet. Vi ska inte fördjupa oss i det historiska, men något måste ändå ges läsarna som vägledning, om de ska få något grepp om vad den här saken gäller.

Kring sockenkyrkan fanns en stabil ring av burget folk, bönder med skogskiften, fet mylla och stora gårdar i två våningar med balkonger och snickarglädje i varje vinkel och vrå. Denna jorordering av välbärgade bönder utgjorde den jordiska makten, grupperad kring den himmelska kyrkan med sitt mäktiga torn och prästgården, som vit och rentvättad skiljde sig från böndernas byggen. För bönderna älskade den röda färgen även om de ansåg vitt såg förnämare ut; prästens boning borde ändå skilja sig från de andras. Ur bonderingen kring kyrkan utvaldes socknens styrelse sedan urminnes tider. Och i den kretsen hölls också moralen högt i

motsats till socknens "utkantingar", som gärna idkade tjuvskytte, söp och slogs ibland och fick alldeles för många barn i förhållande till försörjningsförmågan.

Men då det en gång blir en plump i protokollat i bästemanskretsen märks det minsann och då gäller det att suddas ut konsekvenserna med radikala medel. Det gick till ungefär så här. Till nämndemansgården kom varje år en handelsman från stan med ett stort lager av varor. Det var ingen vanlig gårdfarihandlare med pölsknyte på ryggen, en som gick efter vägen och sålde. Nej, köpmannen från stan hade häst och vagn. Han sprang inte omkring i gårdarna utan körde upp till nämndemans, lassade av i finrummet, som för några dagar öppnades för köpenskap. Där gick handlarn omkring, elegant och parfymerad med blixtrande ringar på fingrarna, talade sakkunnigt på affärspråk som hörde stad och köpenskap till. Hit fick folk vackert komma själv och handla. Han var ingen "gårdfarihandlare" med fotsvett i strumporna och "matjord" i knytet. Här fick man handla som i stan, fick varorna inslagna i papper som i varuhuset. Och nämndemans Lotten, nystärkt

och fin, fungerade som medhjälpare, slog in och hjälpte till bland nya tyger, askar och band, fina tvålar och flaskor. En doft av stad och köpenskap spred sig i nämndemans finrum.

På köpenskapens första dag satte köpmannen en ring med röd sten i på Lottens finger, tog fram en stor parfymflaska ur en kartong och stänkte över det lockiga håret. Sedan skruvade han på korken, stack flaskan i hennes klänningsficka tillsammans med en fin tvål, nöp henne världsvant i kinderna, skrattade ett mjukt rullande skratt och sa:

— Nu ska vi göra affärer, flicka lilla!

I sex dagar pågick köpenskapen, på den sjunde dagen vilade köpmannen. Lotten, som upplevt en lycksalig vecka i hans varuhus bland doftande tvålar och tyger, långt fjärran från ladugård, dumma kor och köksbestyr, gick den knarrade trappan upp till vindsrummet med morronkaffé. Visst tyckte nämndeman att den där kaffedrickningen tog väldigt lång tid, men nu var det så att Lotten, som var väldigt slängder på att räkna, hjälpte till med "bokslutet". Köpmannen och Lotten räknade och dividerade däruppe i vindsrum-

met, nästan hela dan. "Slutsumman" kom förstas långt senare och då blev det ett nytt dividerande.

"Bokslutet" denna gång blev att Lotten friköptes ur bonderingen, där hon efter sitt moraliska klavertramp inte kunde vara kvar längre. Hon fick ett friköpt stycke jord och en "engångssumma" av köpmannen, skickades i sömmerskelära i stan för att sedan bli yrkeskvinna i socknen. Och det gick nog bra men pojken — eller "slutsumman" som man retfullt sa — såg ut att bli ett underligt stycke manfolk. Till stort besvär för mamman som slösade all sin energi för att lyfta upp pojken på ett högre trappsteg — i förhållande till sig själv och de förädiska trappstegen upp till en sovande handelsman, som svek sitt äktenskapslöfte och bara gav henne en "engångssumma". Därför måste hon satsa hårt på pojken, som fick veta att han måste reparera hennes anseende, liksom den oförsiktige nämndemannens. Han den "lagkloke" som släppte in köpenskapen i finrummet i nämndemansgården.

Pojken fick dagligen veta sitt "ansvar" — och ansvaret gjorde honom fullständigt ansvarslös. Modern tryckte på med alla möjliga förslag och planer. Han skulle "praktisera" och läsa samtidigt. Och visst praktiserade han, på alla möjliga ställen, och läste, men några resultat tycktes det inte bli. Några veckor här och där, i stan och på andra ställen, slutade alltid med:

— "Kära fröken Lotten! En så elegant dagdrivare har inte vi längre någon användning för." Efter varje försök kom han alltid tillbaka till Lotten, som suckade djupt bland heta strykjärn, rockar och kostymer till tjockmagade gubbar, som inte kunde köpa konfektionsvaror utan måste gå till henne för att få sytt. Och Lotten utökade sin ateljé, skaffade modejournaler, fick flera kunder, men vad betydde det! Pojken skulle hjälpa henne ibland, sprang omkring som sorglös flannör mellan sin privata bokkammare och strykjärnen. För det mesta glömde han strykjärnen kvar på de dyrbara tygerna, för böckerna var ändå åtskilligt intressantare än heta strykjärn.

Affärerna gick fint för Lotten, men pojken gick där och fördystrade tillvaron. Så mycket dystrare därför att han var fager under ögonen som en filmhjärte, välväxt och ståtlig, och till på köpet uppbyggad efter sista modet ur mammas toppmoderna journaler från modehusen i Stockholm, London och Paris. För snygg skulle pojken vara om han också var innehållslös som byhandlarns noggrant urskrapade sirapstunnor.

— Nu ska vi göra affärer, flicka lilla!

Lotten höll på att gå överstyr, rent psykiskt sett, trots att hon själv tjänade stora pengar jämfört med andra kvinnor på landsbygden. Pojken hade nu, liggande på magen i sitt läsrum med tidningar och böcker strödda runt omkring sej, fått en fluga innanför pannbenet. Den surrade dag och natt. Nu hade han i alla fall fått en knäpp framåt. Han hade läst i tidningarna om Charles Lindbergs sagolika atlantflygning. Och naturligtvis skulle han Sven-Olof, sin mammas enda stöd och hopp i framtiden, bli atlantflygare!

Skogsvaktarn som en gång om året beställde en mossgrön kostym hos Lotten fick del av hennes bekymmer. Han var en praktisk karl, inte så litet förnuftig heller, sett i relation till karlar i bygden i största allmänhet. Dessutom tyckte han synd om Lotten. "Atlantflygningen" avlivade han med ett bullersamt skratt vid kaffebordet. Den föll på sin egen orimlighet eftersom flygplan saknades. Om Sven-Olof nu ändå inte kunde få grillerna ur skallen fanns ett sätt att bota honom för "höjdsjukan". Han skulle få sitta i ett

...läste i tidningarna om Charles Lindbergs sagolika atlantflygning...

brandtorn, som låg åtskilliga meter över havet, och där fritt få titta i skyn på molntappar och fåglar hela långa sommarn. Samtidigt skulle han rapportera om skogseld och rök till "huvudkontoret", om sådana förskräckliga tecken visade sej från hans höga utsiktspunkt. Näst atlantflygare var det det bästa jobb man kunde få på högre höjder. Som "förberedelse" till den blivande atlantflygningen var jobbet alldeles perfekt, menade skogsvaktarn med en knipslug glimt i ögat inåt läskammarn till.

Och märkligt nog nappade Sven-Olof på kroken. En hel skön sommar med böcker och tidningar, långt fjärran från heta strykjärn och en mamma som höll på att bli hyper nervös, var just vad som behövdes. Steget från atlantflygare till brandvakt i ett torn långt in i skogen var visserligen en avsevärd nedprutning men mindre smärtsam eftersom det ändå var ett jobb. Och jobb var vad Lotten tjtade om ideligen.

Återstår alltså bara att tala om åskvädret, som ändrade på tingens ordning för den framtidslöse ynglingen utan far i brandtornet. Det finns nämligen också kvinnor, som strävar mot höjderna, vandrar som det heter på turistspråk under sommaren. Och den här kvinnan behövde vandra, vila ut från sitt akademiska liv. Nu fick hon, ledd av några skarpa blixtsken mitt i det forsande regnet, syn på brandtornet på höjden. Först chockat av blix och åska blev det ytterligare en chock, då hon fick syn på denne märklige 20-åringen i skraddarsydd kläder efter sista modet, en brandvakt mitt i djupa skogen, en karl som klippt ur en filmjournal! Härtill omgiven av böcker och tidningar av det mest skiftande imehåll i en ordning på bord och hyllor som måste få en akademisk kvinna, van vid system i böckernas värld, att förundras ännu mer. Ingen vet väl hur hon nystade upp hela gåtan, men att hon ansåg sig ha hittat ett räämne till agen karl med sällsynta fysiska egenskaper torde vara självklart. Senare spordes att hon också lyckats få ett system av både böckerna och de misslyckade försöken i olika yrkesfält. Den akademiska kvinnan fortsatte där sömmerskan Lotten misslyckats. Av en tilltänkt atlantflygare, tillfälligt placerad i ett brandtorn i skogen, blev slutligen en läroverksadjunkt. Det säger nu inte så mycket, och skildringen är knappast något för Kärlek III eller en ännu högre siffra i den serie av fullödiga kärleksskildringar vi numera upplever via bokhandelsdiskarna.

regeringen med professor Gösta Bagge som chef för ecklesiastikdepartementet från statsbudgeten helt avförde anslaget till konstrådets omkostnader — 7.500:— — kommenterade KRO:s medlemsblad: "Då statskassan klämmas från alla håll, är det ju inte svårt att peka på det ena, än det andra, som för den stora mängden av folk kan te sig såsom lyx. Det anslag, som det här rör sig om, är dock att likna vid myggan som man vill få att fastna i silen, medan statens hals hålles i oavbruten rörelse av genom strupen passerande kraftigt proportionerade kameler. Anslaget är så oändligt litet i förhållande till vad det betyder både för konst-kulturen och för konstnärerna!"

Men trots de egna svårigheterna kunde konstnärerna visa prov på internationell solidaritet. Under världskriget skänkte våra konstnärer vid flera tillfällen konstverk att säljas till förmån för nödlidande i andra länder. Till förmån för Norge-hjälpen insamlades 1941 nära 500 arbeten, som utställdes på Konstakademien. För att lindra nöden hos Frankrikes barn skänkte man 300 arbeten. Naturkatastrofen i Italien i början av 1950-talet, då ett stort antal människor i Po-dalen blev offer för översvämningen, föranledde KRO att delta i en stor hjälpaktion i samarbete med Radiotjänst och till förmån för flyktingarna från Ungern efter oroligheterna där 1956 gjordes en insamling av konstverk.

Man kan alltså inte klaga på konstnärernas insatser i det internationella hjälparbetet. Man vill instämma med vad Torsten Bergmark i anslutning till Ungernutställningen 1957 bl. a. skrev: Får konstnärernas insatser alltid den belysning de förtjänar? Allmänt sett kommer ofta köparen att framstå som den uppoffrande hjälparen, menade han. "Hur många är det som reflekterar över, vad det i realiteten innebär för de flesta konstnärer att skänka en målning eller en skulptur till en försäljningsutställning av detta slag? Det finns målare som under året inte lyckats sälja ett enda av sina alster, men som utan att tveka skänker ett eller flera arbeten för denna hjälpaktion, och för åtskilliga representerar det skänkta arbetet minst en månads-

inkomst. Inte bara genom det värde som målningen i och för sig representerar, men framför allt genom att konstnären avhänder sig en försäljningsmöjlighet för egen del. Hur många yrkesgrupper är villiga att offra så mycket eller ens hälften!"

KRO:s insatser har kommit att omfatta många områden. Det är ofta som önskemål framförs om konstnärlig rådgivning eller att KRO ska bidra med juryledamot vid pristävling.

För planerad utsmyckning av ett bostadsområde begär man t. ex. att KRO ska utse en konsult. En bank begär två konsulter i anledning av planerad utställning i bankkontorens skyltfönster över hela landet. En av de största skulpturtävlingarna i landet på senare år gäller en 30 m hög skulptur till Skärholmens centrum utanför Stockholm. Prisnämnden utgöres bl. a. av skulptörerna och KRO-medlemmarna Lennart Källström och K. G. Bejemark. Till dessa aktuella exempel skulle kunna fogas en mångfald andra.

KRO föreslår vidare konstnärer till Moderna museets inköpsnämnd liksom man också utser delegater till statens stipendienämnd.

Konsten har fått ett ökat utrymme i 60-talets politik, det har skett förändringar i form av klimatförbät-

Pristagare

till bildkruss nr 5

1:a pris, kr 25:—, Arthur Hofvenström, Box 1044, Göteborg 4.

2:a pris, kr 10:—, Kjell Andersson, Furutorpsgatan 45, Hälsingborg.

3:e pris, kr 5:—, William Johansson, Sjukhuset, Mälilla Kyrkby.

Lösning

F — Å — MÖBLER — RAMAR — ELD — LE — RÖKARE — AS — ÖKAR — TRYTA — OVASKAD — VA — A — GE — STARK — REDIG — TROGNA — ARABER — IN — EVA — SOT — NUMERA — Ö — A — A — SPRIT — R — SEDEL — R — R — PIGOR — KATTEN — ESS — ARENOR — SLAMSA — VANDAL — SISKOR — ID — MUMIEN — AS — LEK — EDA — L — L — TÅR — TUTA — MIG — STEGEN — HOTELLOGI — STENAR — HÖNAN — OTTO.

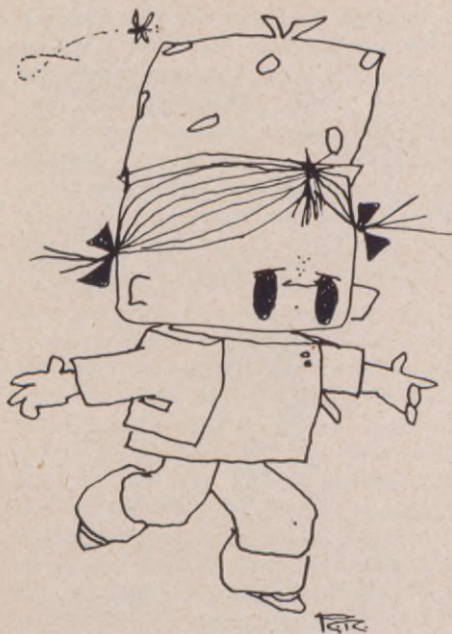
rande kulturpolitiska åtgärder, vilket syftat till att skapa större ekonomisk trygghet åt konstnärerna. Den 1 januari 1962 trädde t. ex. en lag i kraft, som medger att bostadsföretag kan statligt tertiärbelånas med ytterligare 1% om dessa medel används för bostadsbebyggelsens konstnärliga utsmyckning. Även om inte mer än en bråkdel utnyttjar denna möjlighet rör det sig om åtskilliga miljoner kronor per år för bostadsområdenas förskönande. Statens konstråd har fått avsevärt ökade anslag och såväl landsting som kommuner satsar i allt större omfattning på konst i den offentliga miljön. Även inom den privata sektorn visas en stigande tendens.

Medlem av KRO kan varje svensk medborgare bli, som ägnar sig åt måleri, skulptur, grafik eller teckning och härvid dokumenterat sig som konstnär. I de nya stadgar som föreslås ska även en inom landet bosatt icke svensk medborgare kunna antagas som medlem av organisationen. Men gemensamt för alla är invalsnämndens stränga krav.

Schacklösning

Lösning till S. Clauséns schackproblem: 1. Sf4! med varianterna 1. —, Ke3. 2. Sf3 osv., 1. —, Kd4. 2. Sd5 osv., 1. —, Kf5. 2. Sg2 osv. Hotet efter inledningsdraget är 2. Dd3.

VÄRME OCH KYLA...

... NÄR DET ÄR KALLT LÄNGTAR
MAN TILL OCH MED EFTER DEN
OVLIDIGA VÄRMEN ...

TVÄTT-SAMUEL

En novell om en artist av Sven O. Bergkvist

Det var ingen sak för Tvätt-Samuel att sticka en synål genom örat — nej, redan innan vi slutade skolan var han hemma i den konsten, och det märkliga var att han knappt rörde en min. Han bara höjde en aning på den tjocka, lite darrande överläppen, men det räknade vi helt enkelt inte: så småsinta var vi nu inte alls. Han bara visade ett par av de gula trasiga tandbjässarna, förresten, tyckte vi, och därmed blev alltsammans ännu mer fantastiskt: han liksom slog två flugor i en smäll, och vi gav honom de smörgåsar som vi lovat som inträde.

Vi höll mest till på skitan som Enok, den störste av oss, uttryckte saken, eftersom han varit i stan en gång och visste det ena och det andra.

— Klart du ska ha biljetten, sa han och gav en med ost på.

— Klart du ska, sa jag och några andra från Sjuan och lämnade våra, ja, inte en

enda kom in om han inte gjorde rätt för sej.

Tvätt-Samuel började sedan han stoppat fulla fickorna med alla slags smörgåsar.

— Bravo! ropade vi, ja, vi till och med klappade i händerna, och i rena välviljan gjorde nu Tvätt-Samuel om numret, bara med den skillnaden att han stack nålen genom det andra örat i stället.

— Bravo! Bravo! ropade vi.

Ja, han var fantastisk, Tvätt-Samuel, och han blev bättre och bättre och en del dagar kunde han ha ända upp till sju-åtta smörgåsar i fickorna när han gick hem — och utan att han haft en enda med sej på morron när han kom.

En dag tog han alla rekord — trodde vi. Det var den frukostrast när det kostade en kola per styck i inträde. Den där dagen, med andra ord, när han körde en spik rakt genom näsan strax nedom näs-

benet, och utan att så mycket som falla ihop och svimma. Nej, han bara stönade lite, knappt hörbart, och så blinkade han några gånger med ena ögat och stirrade långt avlägset med det andra.

Vi var alldeles till oss och trodde nästan inte vad vi såg.

— Fasen, du är ju artist, sa Enok som varit i stan.

— Ja, sa vi andra, men vi vågade oss inte på själva ordet.

Men Tvätt-Samuel lätsades inte om att han nu var artist, att han hade sin framtid räddad, nej, han bara stod som han stod, grovackig, tovig i håret, finmig i pannan, fläskläppig och tjocknäst. Han tuggade sina kola som för brinnande livet och det rann ur mungiporna på honom.

Och han var mycket fetare och praktigare nu, Tvätt-Samuel, än när han kom hit från grannsocknen och började i skolan här... och han levde upp, liksom, och han till och med pratade med oss och skrattade och var nära nog som folk.

— Bravo! ropade vi och klappade i händerna och stampade i golvet. Mera!

— Det där är föl inte assint nå, sa Tvätt-Samuel och vi förstod honom riktigt bra nu, varje ord, och nu uppträdde han storstilat och stack spiken från den andra sidan i stället så att det knastrade till i näsbenet.

— Bravo, sa vi. Bravo!

Men nu var det slut med rasten.

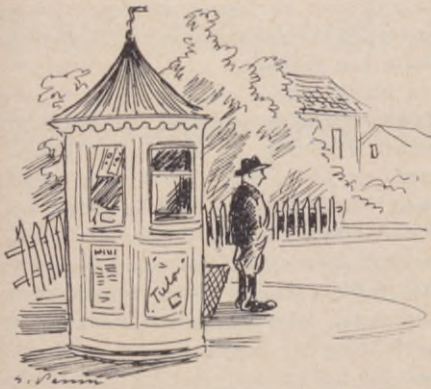
Och så slutade då skolan, äntligen, och vi började knoga med ett och annat: det blev fabriken för Enok och mej, skogshuggning för andra som inte hade så bra

gävor och som var tröga i truten, lastbilshantlangeri för någon — men Tvätt-Samuel, han kom sej liksom inte för med att söka något. Förresten var han ju artist. Åh, han steg i graderna inom sitt område och han stack inte längre en nål genom örat för en smörgås och inte en spik genom näsan för några kola — nej, han tryckte nästan ett brev nålar genom kinden mot tre-fyra cigaretter, och han körde en spik genom näsan som han sedan hängde fast ett ettkiloslod vid... men det kostade en krona i reda penningar.

Det var full fart vid kiosken varje kväll, ja, till och med en del äldre började komma.

— Va är det där för dumheter? sa någon. Kan du försörja dej på det där?

— Och mor din... för hon tvättar visst inte längre nu? sa en annan. Är hon för fin kanske?

— Hur som helst så verkarn säker inom sitt, tyckte en tredje vuxen, ja, fler och fler äldre måste efter hand erkänna att Tvätt-Samuels prestationer var rent enastående.

— Ja, nog klarer han sej och mor sin, sa Enok till dem som nu tvivlade på den ekonomiska bärkraften.

— Han är ju artist, sa jag och många höll med mej, ja, snart fick nu alla svart på vitt på den saken återigen: Tvätt-Samuel uppträdde som aldrig förr, en nål hit, en spik dit, åh, han riktigt bockade sej när allt var klart, nästan mot marken, och han lade ena armbågen mot bröstet en stund, precis som världsartisterna i de stora städerna.

— Bare Folkets Hus blir klart kan du uppträda där och göra penningar som gräs, sa någon uppmuntrande till hela socknens artist, ja, snart nog var han kanske hela landets, ja, hela världens!

Ja, nog verkade framtiden räddad för Tvätt-Samuel, åh, han steg i graderna, högre och högre — gick han kanske inte med fluga till vardags? Snart skulle han kanske till och med dra av sej stövlarna för alltid och ta på sej svarta finskor? Och den lappade lumberjackan hade nog också snart sett sina dagar? Redan hade han bredbrättad hatt. Och mitt på ljusa dagen när de andra var på sina arbeten så gick han och handlade i kasse! En del började hälsa på honom som man hälsar på fina, genom att lyfta på mössan — och vem svängde då bättre och gentilare på hatten till svar än artisten här på orten, än Tvätt-Samuel? Förresten så kallade man honom inte så längre, utan herr Larsson, ja, utom av dem som kände honom på nära håll, som var bekant med honom på tu man hand: de kallade honom helt enkelt vid förnamn; de sa Samuel så att alla hörde det, ja, de var stolta över att vara bekanta med en sådan sjutusan till artist, ett sådant fenomen.

Teckningar: GUNNAR PERSSON

Allt hade nog gått bra på allt sätt — det var bara det här med Folkets Hus: det stod helt plötsligt färdigt; socknen hade sitt kulturcentrum, och det var ju gott och väl i och för sej. Här blev nu sång och spel och dans, ja, nästan teater och spektakel, ormvisning, bollkastning, åh, allehanda kultur — nog var det högt i tak i Folkets Hus. Men denna storslagna byggnad med torn och allting blev en stötesten för artist Samuel Larsson. Han föll över denna sten och blev liggande...

Det började med de där affischerna: Eldslågan Kommer! stod det på dem. Mannen Som Är En Enda Eldstod! Eldslukaren Fin F. Bloss! OBS! Sticker Med Knivar i Pausen! Världssensation! Musik: P. Klings Band. Direkt Från Radio Och Grammofon!

Det var ett diskuterande hit och dit om man skulle gå eller inte.

— Vi har ju Samuel, sa Enok.

— Ja, ingen går upp mot han, trodde jag.

Men det var det där med eldslukeri, förstås, vad det nu var, och så var det det där med musik och pausinslag...

Nog blev det fullt hus.

Och den saken var ju klar: inte var det någon som nämnde Tvätt-Samuels namn dagen därpå! Han stod där som vanligt vid kiosken, men det var ingen som gick fram till honom och satsade sitt på en föreställning. Nej, man hängde stirrande vid affischerna i stället.

— Han var enastående, den där Bloss, sa Enok.

— Ja, en finner inte ord, sa jag. Såg ni när han stack en brinnande sabel rakt ner genom käften!

Jo, alla hade sett. Men Tvätt-Samuel, han gick nu sin väg: ingen märkte när han kom och ingen upptäckte när han försvann. Och så var det nu dag ut och

Forts. sid. 26

Det började med de där affischerna: Eldslågan kommer! stod det på dem... Det var ett diskuterande hit och dit om man skulle gå eller inte...

"HÖGSYSELÄTTNINGS-SAMHÄLLET"...

Forts. fr. sid. 8

tag. För kostnader i samband med dessa separata avdelningar inom företagen kan statsbidrag utgå. Tyvärr visar det sig att intresset hos företagarna i nämnvärd omfattning inte kunnat stimuleras med de bidrag som hittills utgått. Merkostnader av olika slag har motiverat deras hållning och man bör allvarligt överväga om inte andra åtgärder måste prövas för att få företagen mera intresserade för denna sysselsättningsform. Möjligen borde man via lokaliseringspolitiken kunna bevilja vissa lättnader för "handikappvänliga företag", ett stöd i någon form som verkligen kunde ge denna viktiga fråga en ordentlig puff framåt. Det torde nämligen ur många synpunkter vara fördelaktigt att anknyta skyddat arbete till redan "färdiga" företag och därigenom slippa ifrån de anläggningskostnader m. m. som en fullständig nyetablering för med sig. Förbundet föreslår att denna fråga tages upp till ny prövning, förslagsvis i anslutning till den lokaliseringspolitik, som regering och riksdag redan tagit ställning till.

Ett starkare engagemang inom det regeljära näringslivet för sysselsättning åt svårare handikappade bör kunna lätta trycket mot den offentliga sektorn och kraven på flera helskyddade anläggningar i samhällets regi. Detta måste hela tiden ses mot bakgrunden av AMS i olika sammanhang dokumenterade underskott på skyddat arbete — ett bristförhållande som förbundet för sin del till fullo kan vitsorda.

Hemarbete och näringshjälp

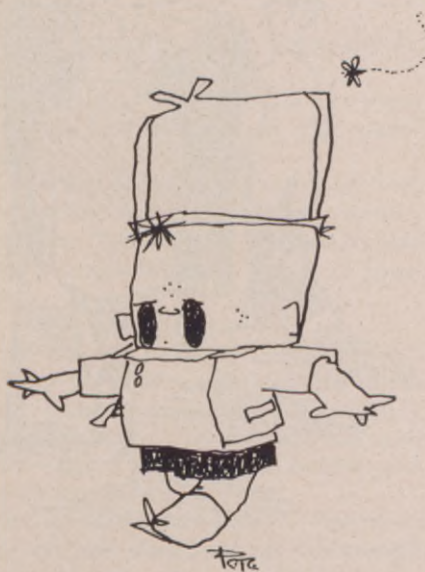
Hemarbetet, sysselsättning för sådana handikappade, som gärna inte kan arbeta på annat sätt, bör i fortsättningen få en serviceorganisation, som kan ge den service med transporter o. d. som behövs. Den mera enhetliga organisation inom länen för handikappverkstäderna, vilken berörts i ett annat avsnitt i denna skrivelse, bör ge utrymme för hemarbetscentraler för en rationellare service åt hemarbetarna än vad vi hittills kunnat erbjuda dem.

Näringshjälpen ägnas en ingående analys i betänkanudet, varför vi inte skall uppehålla oss här vid annat än några speciella omständigheter kring hjälpformen. Maximeringen av statsbidraget — f. n. är taket 10.000 kr. — kan diskuteras. Utredningen har föreslagit en höjning till 12.000 kr. bl. a. därför att inköp av motorfordon för svårt handikappade bättre än hittills skulle kunna finansieras med hjälp av det statliga bidraget. Centrala Reha-

biliteringsberedningen (CRB) har för sin del föreslagit en höjning till 15.000 kr. Denna budgivning för näringshjälpen — som måste anpassas till det näringsfång eller rörelse som i varje särskilt fall kan vara lämpligt för den handikappade — pekar otvetydigt mot ett smidigare system, där man anpassar statsbidraget till de faktiska omständigheterna i det enskilda fallet. Normer behövs för anknytning av bidraget till den allmänna prisnivåns förändringar, hänsynstagande till kostnadsläget inom den branch eller rörelseform, som det gäller. Dessa normer kunde bättre än fasta fixerade belopp tillämpas i praktiken. Det torde inte finnas risk för stor kostnadsökning, eftersom en noggrann utredning om personliga förutsättningar, kostnadsberäkningar etc. för de verksamhetsformer branchen och affärsrörelser etc. som kan vara aktuella i det enskilda fallet ändå måste presenteras för att bidrag skall utgå. En sådan smidigare form för bidragsgivning måste vara bättre även i de fall där — såsom utredningen föreslår — näringshjälp skulle kunna utgå till "två eller flera handikappade som gemensamt startar ett företag". Man kan vidare ifrågasätta om inte de s. k. maximerade beloppen för näringshjälp enbart borde tillämpas på bilköp med hänsyn till att man där rör sig inom en relativt enhetlig kostnadsram.

Förbundet vill understryka betydelsen av att — som utredningen föreslår — arbetsförmedlingen i vissa speciella fall bör

Pete funderar...

...JAG HAR INGA SYSKON
BARA SYRRER...

ha möjlighet att lämna utbildningsbidrag under en begränsad provanställningstid. Detta kan motiveras med att arbetsgivaren bör få tillfälle att ta ställning till sökandes kvalifikationer på det praktiska planet först utan att omedelbart behöva binda sig för en viss arbetstagare. Under vissa omständigheter kan en sådan anställningsform bredda vägen för handikappade till anställningar som de annars inte skulle kunna få på arbetsmarknaden. Förbundet delar emellertid utredningens uppfattning att denna form av stöd endast bör förekomma i begränsad utsträckning. En allsidig och väl kvalificerad yrkesutbildning — gärna med sådan komplettering i yrkesutrustningen att den handikappade blir särskilt konkurrenskraftig och efterfrågad för sina kunskaper — är det bästa sättet att söka få ut så många handikappade som möjligt på den öppna arbetsmarknaden.

På sidan 361 framhåller utredningen beträffande Statens arbetsklirik att "klinikens ställning som speciellt serviceorgan åt hela arbetsvårdsorganisationen skulle i väsentlig grad gå förlorad i samband med ett införlivande med rehabiliteringsverksamheten vid Karolinska sjukhuset". Utredningen framhåller vidare, att "en sådan organisatorisk förändring bör därför inte ske, förrän arbetsvårdens behov av prövning av enskilda arbetssökande och av forskning och metodutveckling kan tillgodose vid rehabiliteringskliniker även på andra orter i landet." Utredningen har här gett uttryck för en mycket väsentlig ståndpunkt om de funktioner arbetskliniken f. n. fyller. Mycket tyder dock på att vi även i framtiden behöver just en sådan central institution för samlad forskning, för praktiktjänstgöring för arbetsvårdspersonal från hela landet etc. Enligt vår mening bör det vara mera realistiskt att bygga ut Statens arbetsklirik till en verklig mönsteranläggning med ordentliga lokalutrymmen, elevhem för klienterna o. s. v. än att låta den "försvinna" som en avdelning inom Karolinska sjukhuset. Erfarenheterna hittills bestyrker behoven av en permanent anläggning för arbetsvården av det slag arbetskliniken nu utgör som institution, där bl. a. arbetsvårdspersonal från hela landet kan hämta lärdom och få tjänstgöra och skaffa sig praktik för att bättre kunna sköta de svåra uppgifter, som är förenade med handläggning av handikappfrågor och handikappade människors många problem.

I övrigt vill förbundet — som tidigare framhållits — ansluta sig till det samfälliga yttrande, som avgivits av Handikapporganisationernas Centralkommitté.

Rehabilitering och social kartläggning av hjärtsjukas problem på förbundsprogram

Vid representantskapets sammanträde — representantskapet är högsta beslutande myndighet för Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka mellan kongresserna — presenterades arbetet i koncentrat. Press och radio kommenterade överläggningarna. Den information om förbundsarbetet, vilken offentliggjordes följer här. Sammanträdet pågick under dagarna den 12—13 juni.

Riksförbundet räknar nu ett 120-tal lokalföreningar i hela landet, sammanlagt mer än 16.000 medlemmar, i patientföreningar vid lungsjukhus och kliniker samt konvalescentföreningar av utskrivna patienter. Förbundets arbete bygger på direkt personlig kontakt med de sjuka och deras problem.

Förbundsarbetet, centralt och lokalt, består i en omfattande medlemsvård och konsulentverksamhet. Vidare kan nämnas 7 st. konvalescenthem i egen regi med sammanlagt 39.742 vård dagar under 1964. Hemmen står under medicinalstyrelsens tillsyn och är öppna för såväl lungsjuka som hjärtsjuka.

Lungsjukegrupperna i gemen har — trots tuberkulosens kraftiga tillbakagång — ännu många sociala problem att brottas med även om de medicinska förutsättningarna att bota sjukdomen tbc ökat högst väsentligt. Förbundsarbetet ger dagliga belägg för att lungsjukas miljö, bostads- och familjeproblem, sysselsättningsfrågor m. m. alltjämt måste ägnas stor uppmärksamhet. Köbildningen på många områden gör det särskilt svårt för den som blivit handikappad genom långvarig sjukdom. Förbundet ser mycket allvarligt på den höga dödligheten bland hjärt-kärlsjuka. År 1963 dog i hjärt-kärlsjukdomar 20.976 män och 19.055 kvinnor, vilket utgör mer än 50 % av samtliga i Sverige avlidna detta år. Stickprov ur statistik ett stort försäkringsbolag (Förenade Liv) redovisade den 30 mars 1965 — för en enda dag — gav en dödsfallsersättning med sammanlagt 515.646 kr. Av dödsfallen — sammanlagt 18 — var 9 st. eller hälften hjärt-kärlsjuka. Dessa siffror ger ytterligare belägg för att "hjärtdöden" inte är någon skrivbordskonstruktion utan en skrämmande realitet i vårt samhälle. Det är därför viktigt att få veta mera om den sociala verklighet som kan dölja sig bakom siffrorna. Riksförbundet planlägger nu en social kartläggning

av de hjärtsjukas problem: möjligheter till social anpassning, miljöförhållanden, sysselsättning, ekonomiska konsekvenser av sjukdomen etc.

Självfallet bedömer inte förbundet läget så att hjärt-kärlsjukdom alltid medför behov av speciell "social omvårdnad" — möjligheterna att klara upp en sjukdomssituation kan givetvis skifta med hänsyn till ekonomi m. m. för olika social- och yrkesgrupper. En representativ social kartläggning måste dock ges prioritet då det gäller vår ojämförligt största folksjukdom. Antalet hjärt-kärlsjuka beräknas av medicinsk sakkunskap till ca 500.000, varav 200.000 under pensionsåldern. Så länge vi saknar en social kartläggning, som är någorlunda representativ för landet i dess helhet, är det ytterst svårt att bedöma omfattningen av den problematik de sjuka har, behov av omställning av livsvillkoren, arbetsvård m. m., i vårt alltmera pressande samhälls- och yrkesliv. Riksförbundet är för sin del berett att ställa sina under drygt 25 års tid förvärvade erfarenheter av socialt arbete bland sjuka till förfogande i samverkan med medicinsk och sociologisk expertis för kartläggningen.

1. Social kartläggning av hjärt-kärlsjukas problem.
2. Stöd åt handikappvänlig företagsplanering.
3. Transportservice för handikappade, som bor i glesbygder eller är isolerade på annat sätt.
4. Rehabilitering och arbetsvård, oavsett bostadsort.
5. Rikare fritid och tillgång till kulturella värden, fritids- förenings- och hobbylokaler åt handikappföreningarna.

Den analys av sysselsättningen Arbetsmarknadsutredningen nyligen presenterat bör enligt förbundets uppfattning fördjupas så att de ofullständigt sysselsatta gruppernas problem inte förbigås. Vi anser att en länsplanering för handikappsytelsättningen bör ske så att arbetsmarknadsorganen får ett fastare grepp även över den del av arbetsvården som innefattas i handikappverkstäder för arbetsträning och skyddad sysselsättning m. m. i likhet med vad som nu gäller yrkesutbildningen och omskolningen. Hittills har i stort sett dessa organ enbart fått fungera som förmedlare av statsbidrag till handikappverkstäderna. Detta är inget uttryck för centraliseringssträvanden för deras egen skull eller något underbetyg åt vad som redan av goda krafter åstadkommit på området. Vår ståndpunkt är dikterad av behovet av enhetligare service, en utjämnning av olikheterna på olika håll, mellan tätbygder och glesbygder, samt behov av allmänt större administrativa enheter för att få en mångsidigare och slagkraftigare arbetsvård. Även inom ramen för den nya lokaliseringspolitik för näringslivet regering och riksdag tagit ställning till borde kunna åstadkommas vissa lättnader för "handikappvänlig" företagsplanering. Ett starkare engagemang inom det reguljära näringslivet för sysselsättning av svårare handikappade bör kunna lätta trycket mot den offentliga sektorn och det allt mera växande behovet av skyddade anläggningar för dem som inte kan få arbete på öppna marknaderna.

Tillgång till kulturella värden och en rikare fritid bör komma långtidssjuka och handikappade till del i ökad omfattning jämfört med normalt friska människor. Glesbygdernas handikappade, liksom de som oavsett bostadsort är svårt isolerade, bör genom organiserad transportservice ges möjligheter till kollektiva studier, teaterbesök och andra kulturella kontakter. Det kan starkt ifrågasättas om inte anslag t. ex. till TV-apparater för vissa svårt isolerade är en väl motiverad åtgärd när det gäller "livsuppehälle" i modernare mening. Detta gäller också bokförsörjningen, t. ex. genom bokbussar, samt bildningskonsulenter med speciell inriktning på de handikappades kulturbehov, såväl för de grupper det här närmast rör sig om som andra. Den egna kursverksamhet, ledarutbildning och allmän so-

Vi pratar om...

Biljett till "Världens ände"

Andra far till Mallorca och Kanarieöarna, vi far till Trosa, idyllen i sörmåland som är just så tjugande som skalderna drömer om. Trosa har hela småstadens 80-talscharm, och den ofta omnämnda Birger Sjöbergsstämningen bär syn för sägen.

Det är som att gå rakt in i en dikt av Sjöberg när man sakta promenerar en sommarkväll längs kanalen, eller ska vi kanske säga ån, dockskåpshuset finns, de små sällsamma lusthusen med torn och blå och röda glasrutor, miniatyrbryggeri i direkt anslutning till den lilla båten, sidenrosa körsbärsträd, mossbelupna äppelträd, den lilla bron med gröna räcken.

Och ut mot havet en hissande björkallé med gungande gröna kronor som ett valv, en äreport mot himlens blå rymd.

Vi bor i "Lejachefens magnifika sommarresidens", men bli inte avundsjuka, detta var en gång på 1870-talet. Denna praktvilla är nu ett kråkslott, där rappingen faller och hundraåriga trädgrenar skuggar rutorna som på en spökmovie av gammal god engelsk årgång. Den är byggd i tre våningar med verandor överallt, en gång har här suttit herrar i halmhattar och damer med parasollerna snurrande för Östersjö vinden med kaffebrickan och punschen i den välfyllda ishinken, en gång har spisen med sin rostiga kupa varit blänkande ny direkt från Husqvarna, en gång har de gräsliga murrigt bruna tapeterna varit Lejachefens stolthet, liksom bursprä-

cial orientering för föreningsfolket, förbundet bedrivit ett 20-tal år borde få del av det kulturstöd Skolöverstyrelsen ställt i utsikt för handikapprörelsen i gemen. Utan att ta ställning till frågan om generellt stöd av statsmedel till pressen — ett sådant stöds berättigande eller inte — vill förbundet påpeka, att de handikappades egna tidningar ger värdefull information, kontakt med önskemål, behov och brister, men gärna inte kan få genom annan press på samma sätt. Stöd åt handikapppressen är därför ett fullt berättigat krav i en tid av "tidningsdöd" och debatt om rätten till allsidig information.

ket, och sängalkoven och klockan som stannat någon gång en sommarkväll på farfars tid.

En gång, men nu ser alla träden i trädgården vemodigt undrande på husets fallfärdighet, ty detta är det egendomliga, trädens skönhet är lika ljuvliga, ett moln av skära päronblom, genomskinliga vitgröna äppelblommor som skuggar pumpen och lindars och lönnars betagande gyllene regn över sneda tak och rämnade murar.

Vi har gjort vad vi kunnat för att få en rätsida även invändigt målat vedlår och spiselkupa och fönsterkarmar, placerat ut rödlackerade trädgårdsmöbler på verandan, där svalorna bor under taksåen. Arrangerat, ommöblerat, småreparerat och planterat de ljuvligaste blomster i krukor och fönster. Jag vet inte om Lejachefen skulle ha gillat huset i nuvarande stånd och skick, men vi gör det, vi eldar i kakelugnen som smäller och sprakar och i spisen nu blank och svart och lika fin som när den fylldes med koppargrytor och puttrande kaffeannor för länge sedan.

På kvällen går jag ensam ut och "spatserar". Vill ni ha ett gott råd? Om ni skulle vilja känna er som ägare av en liten stad inte möta en människa, knappast en hund eller katt heller, så gå genom Trosa på kvällen i den blå skymningen innan lam-

porna tänds. Man går som genom en dockstad, små tysta trädgårdar, rosor, häckar, låga villor i smörgult och ljusgrönt, souvenirboden med ett krokantorn som tillhörde gamla rådhuset 1880, biblioteket med klocka på fasaden, röda plank, längre ut vid ån ryssjornas mångfald rasslande för vinden.

På vår gård finns ett vagnslider, fallfärdigt lutande fyllda med droskor och små gigger, en gång har dessa spänts för med bruna parhästar, herrskapsfolk har suttit på gungande läderdynor, färden har gått på knaggliga vägar långt bort från världens ände... Nu är de glömda, rostiga minnen innelåsta bland redskap, bildäck och målarpytsar.

Bara på lördagarna vaknar staden till liv igen ur sin Törnrosasömn. Då sitter man på Stadts veranda, då köper man delikatesser i rökeriet vid hamnen, där fiskmästarna svävar som vita moln, och där krukmakaren har sin villa med maskinklippta gräsmattor och lergökar i fönstret.

Då samlas man på bakgården till järnaffären och tittar på trädgårdsstolar, bodbiträdet har ljus kalufs och något drömande i blicken som Birger Sjöberg när han stod i tapetaffären, i tornet med färgade glasrutor är det varulager.

Och så ska vi tala litet om det litterära Trosa, vars skildrare på det området är August Strindberg.

Huvudpersonen i hans kända roman, Den romantiske klockaren på Rånö, hade nämligen sin hemvist i Trosa någon gång på 1800-talet. Han var den yngste bokhållaren i Carl Lindgrens affär och diversehandel som nu finns att bese på Garvaregården. Där har man iordningställt en autentisk och mycket äkta bodmiljö från en lanthandel på den tiden.

Här finns kaggar, tunnor och burkar med Ljunglövs snus. Och här någonstans bak-

Arbetsterapi och Hobbymaterial

Skinn och läder för alla ändamål.

Porslinsmosaik i många utförande och 20 färgkombinationer.

Pärllor av trä, glas, kristall och metall.

Indiska Ädelstenar till halsband, armband och ringar.

Brasiliansk Onyx till hängsmycken, halsband, örhängen och nyckelringar.

Silvertråd och silverplåt i olika former och dimensioner.

Rundböjtänger för trädarbeten.

Halsbandslås i olika utförande 1—5 rader.

Sadelgjord såväl mönstrad som enfärgad i 30 färger.

Väskhandtag i pärlbambu, rotting, trä och metall.

Pappstommar och Silkebast för bastflätning.

Arbetsatser i rikhaltig sortering. (Halvfabrikat.)

Begär prislista och prover. Vi sända gärna påseendesändningar på öppet köp.

Firma SUNE ENGLUND, Örebro

Klostergat. 18, Postbox 266

Tel. 019/12 09 14 - 12 10 95

om den nu uråldriga kassaapparaten be-
fann sig alltså unge Lundstedt, som bok-
hållaren hette.

Strindberg skildrar hans stora musik-
intresse och hur han så småningom kom
till Stockholm, tog examen som klockare
och sedan fick denna befattning i Rånö
kapellförsamling. Romanen anses vara en
perfekt miljöskildring från 1850-talets af-
färsliv i Trosaidyllen.

Fortsätter man från Garvaregårdens mu-
séum den lilla gatan fram, så går man fort-
farande lugn och trygg i Strindbergs Trosa,
bakom röda plank och långer gömmer sig
måleriska trädgårdsdyller, blommande sy-
réner svämmas över planken midsommar-
tid och framemot augusti dunsar äpplen
mot krattade sandgångar, och gröna vat-
tentunnor fylls med regnvatten.

Vill ni veta vad som händer i världens
ände kan ni köpa stadens lilla tidning i
dockfomrat som egentligen bara är ett
blad, men det är inte några världsomfat-
tande händelser vi får ögna igenom. En ut-
flykt med hembygdsföreningen, ett sam-
manträde på Stadshotellets veranda där
många diktare träffat samman kring smör-
gåsbordet. Harry Martinsson, Gustav Sand-
berg och Erik Asklund hörde till dem.

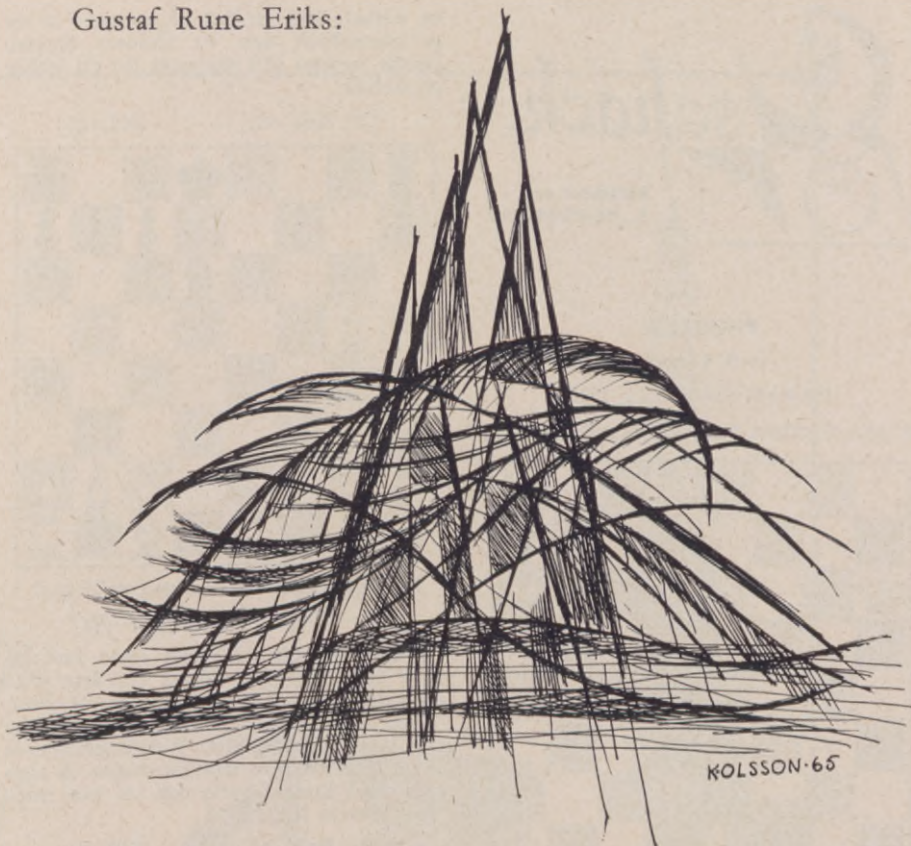
Ibland är det auktion, då kommer man
långt ifrån med bil eller båt för att se om
man kan komma över några dyrgripar.

Men mestadels kommer man inte över
någonting alls, det brukar vara lördag, det
lilla torget är förvandlat till en häxkittel
av människor. Men auktionen i Trosa är
inte på något sätt lik auktionen hos t.ex.
Buskowski, om ni trodde den saken. Här
hänger gamla ryssjor på tork som varit
med gamla skeppare och båtsmän på våd-
liga fiskefärder. Och här står klungor av
fiskargubbar som klippt och skurna ur Al-
bert Engströms skärgårdshistorier och
granskar med kännarmin fiskarverktygen.
Här finns en gammal fin kopparkaffekan-
na, och silverrävsvansar betydligt malätna
och trasiga kaffekoppar och skåp som ing-
en vill ha, och mitt i alltsammans kommer
källarmästarns schäfer lunkande.

Trosa är väl den enda stad som har en
stor schäfer gående bland gästerna i mat-
salen förresten, och den enda stad där man
kan få fara med en fullständigt tom buss
till Vagnhärad, en buss som inte ska dit
egentligen men som stannar där ändå, en
buss där man inte behöver betala för en
cockerspaniel och där chauffören är när-
mare 80 år men tar kurvorna med en 30-
åringens vaksamhet.

När turisterna kommer till Trosa kom-
mer de mestadels till sjöss, detta är båt-
staden i Södermanland. Längs hamnen lig-
ger båtar av den mest skiftande art, från
smäckra lustyachter till vattenfyllda ekor
och mahognybåtar med 20.000 kronors in-
redning.

Gustaf Rune Eriks:

KLIPPOR MOT HAVET

Inom mig svallar havet outtröttligt
genom åren. Våg efter våg bär or-
den oskadda över djupet. Varje dy-
ning tär på klippkusten min vilja
byggt. Som skydd mot vattentyng-
den har den rest denna taggiga mur
under revbenen.

Men i nerver och blod vet jag att
kusten i mitt bröst är otillräcklig. I
god tid innan min vilja kuvat mig
ska den dö. Havet ska rasera mina
klippmurar och ställa mitt okända
landskap under vatten. Min strupe
och mun ska fyllas av ord sköna som
de tystlåtnas drömmar och sanna
likt livets och dödens samtidiga när-
varo i varje skeende som fortgår.

Jag drunknar inte, jag kommer
aldrig att drunkna. Havsomsluten,

med hemliga gälar, står jag raklång
i mitt eget landskap. Överblickande
ser jag en svårt sargad främling
ligga på klippan inom mig. Det är
min avlidna vilja, äntligen död ge-
nom vatten.

Ännu lever dock min vilja. Till
dels är den mitt liv, uppträder här-
skarligt. Grym i sin fruktan härjar
den på försök i bröst och buk.

Men den är förrådd och vet det.
Jag har själv förrått den och förrå-
der den ständigt på nytt i min otå-
lighet. Klippkusten vittrar innan-
för revet. Jag är nästan fri. Mitt
landskap, min strupe, min röst vän-
tar mörker och flodtid. Och mina
sinnen växer likt tveksamma kal-
kar ur havets dy.

Här kommer små aktersnurror med grab-
bar i blåställ, och seglare i förlig vind gli-
dande i mjuka kast över vattenspegeln.

Och längst ut till havs forsar tunga sta-
diga fiskarbåtar med osande fotogenlyk-
tor lysande i stjärnstillta kvällar väntande
på morgondagens fångst.

Vid hamnen är det liv och rörelse, ham-
nen är city i Trosa. Raggåråk, volkswagen-
bilar, unga par i långbyxor, gamla herrar
i långsam promenadtakt i sällskap med en
taxi, silverhåriga damer i blommiga klän-

ningar, stadens konstnärer i säckiga trö-
jor på jakt efter motiv i den ideligen skif-
tande brokiga tavlan.

Ännu längre framåt kvällen, tänds de
svagt gröna lamporna mellan björkar och
lindor vid promenaden, det tänds i leksaks-
husen, de vita mäsarna slår sig till ro på
taket till rökerit, koltrasten somnar bland
löven, bara längst ut på fjärden hörs det
lätta sömnigt jämna dunket från en motor-
båt.

Marianne Hellmér

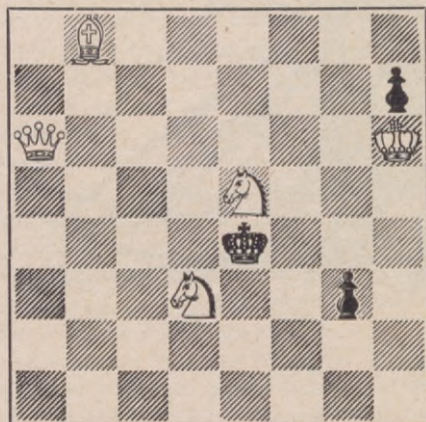

PROBLEM

av S. Clausén

Tidskrift för Schack 1930

(2. pris, Sveriges Schackförbunds årsturn.)

Matt i 3 drag.

Vi presenterar här en liten, men ack så njutbar uppgift av den nyligen avlidne problem- och studiekomponisten Sigurd Clausén, Stockholm. Clausén var inte bara problemförfattare utan även mästare i det praktiska spelet och en framstående korrspelare med ett 3:e pris i SM som bästa resultat. Lösningen till ovanstående problem återfinns på sid. 18.

DAMER EMELLAN

För första gången presenterar vi för Status läsare ett schackparti som spelats mellan två damer. Föraren av de vita pjäserna är blott 18-åriga Konopljeva. Hennes motståndare Volpert är däremot en rutinerad mästare med många sovjetmästerskap på nacken. Partiet spelades i början av året i det kvinnliga sovjetmästerskapet i Tiflis.

Skandinaviskt

Vit: Konopljeva

Svart: Volpert

1. e2—e4	d7—d5
2. e4×d5	Sg8—f6
3. d2—d4	Sf6×d5
4. c2—c4	Sd5—b4
5. Dd1—a4†	Sb8—c6
6. d4—d5	b7—b5!
7. c4×b5	Sc6—d4!

En livlig "sabeldans" i det eljest föga inspirerande skandinaviska försvaret.

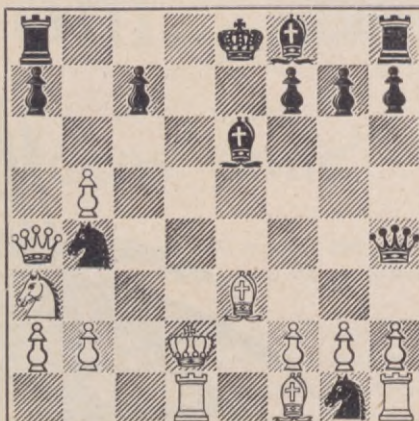
8. Sb1—a3	e7—e5
9. d5×e6 e.p.	Lc8×e6
10. Lc1—e3	Dd8—h4
11. 0—0—0	Sd4—e2†!

Nya bekymmer väntar den vita konungen och detta just när han tyckte ha hittat

en fristad. Slår vit Se2, så kommer en ny springarschack och vit förlorar damen. Därför tvingas vits majestät till en vådlig promenad.

12. Kc1—d2

Se2×g1

En i sanning mindre vanlig ställning!

13. Th1×g1

Ta8—d8†?

Svart har hittills spelat både fantasi- fullt och bra, men missar nu den rätta fortsättningen: 13. —, 0—0—0†! 14. Ke2, T×d1. 15. K×d1, Le7 och svarts angrepp står inte att hejda. Efter partidraget lyckas svart inte fullfölja mobiliseringen av sina pjäser på kungsflygeln och vit kan slutligen överta initiativet.

14. Kd2—e2

Td8×d1

15. Ke2×d1

Dh4×h2

16. b5—b6†

Le6—d7

17. Lf1—b5!

Dh2—d6†

På 17. —, D×g1†. 18. Ke2 är den vita damen för alltid borta ur spelet.

18. Kd1—e2

Ld7×b5†

19. Da4×b5†

c7—c6

20. b6×a7

c6×b5

21. a7—a8D†

Dd6—d8

22. Da8×d8†

Ke8×d8

23. Sa3×b5

Sb4×a2

Nu förlorar svart kvalitet, men ställningen var redan dessförinnan föga avundsvärd.

24. Tg1—a1

Sa2—b4

25. Ta1—a8†

Kd8—d7

26. Le3—c5

Lf8×c5

27. Ta8×h8

Kd7—c6

28. Sb5—c3

h7—h6

29. Th8—c8†

Uppgivet

Det var då mej ett par riktiga amazoner!

TVÄTT-SAMUEL...

Forts. fr. sid. 21

dag in — den där Samuel Larsson fanns liksom inte längre.

Utom en dag — den där dagen när han höll sin sista uppvisning här på orten! Ingen såg väl när han kom dragande med torrvedstickorna — men när allting flammade upp kunde ju ingen undgå att lägga märke till honom. Ah, gamle Tvätt-Samuel, stod han inte där i ett nummer? — Han går inte upp mot Bloss, tyckte någon.

— Men nästan... fast han knäer visst!

Allt i tryckluft

AB ÅSBRINK & CO

MALMÖ SV. 550 40

GÖTEBORG 11 37 71 - HUDDINGE 97 28 80

VID BESÖK I HÖÖR, ät och bo på

Järnvägshotellet

God mat och gott kaffe — propra rum

Tel. 0413/200 25

MARMOR, KALKSTEN

och GRANIT

INGENJÖRSFIRMAN H. SVENSSON

OXIE Tel. 040/44 82 80

Prenumerera på

Status

ÄMNESOMRÅDE

SOCIALPOLITIK

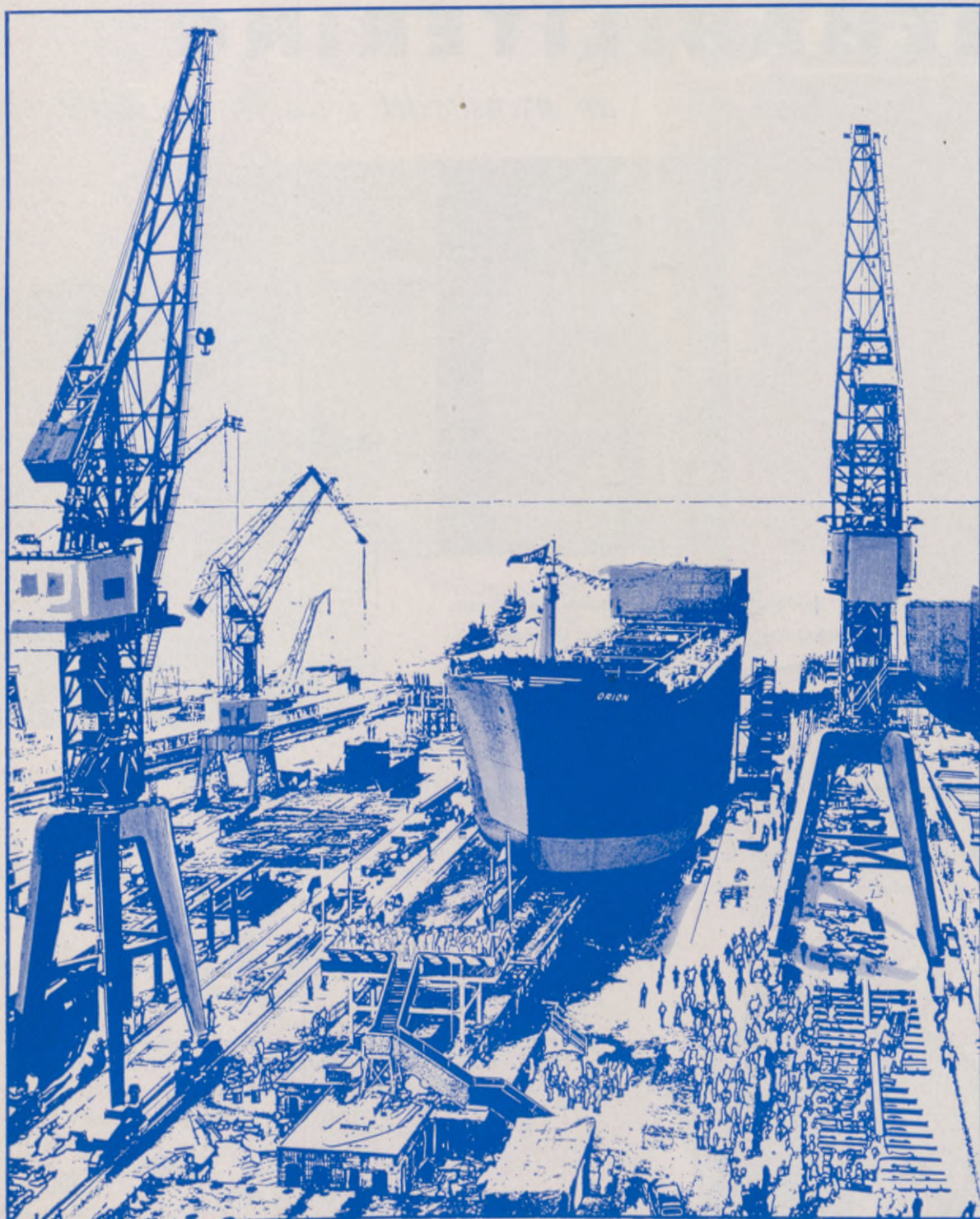
SOCIALMEDICIN

Det var nog tur att någon kom som förstod vad det var fråga om. Sedan gick allt i ganska stor hast: man fick upp de brinnande stickorna ur halsen på honom, släckte, skaffade bil, for till stan. Det kom meddelande om att han levde åtminstone dagen efter. Samma dag fördes modern till ålderdomshemmet.

Någon sa:

— Han var nog inte så dum i alla fall..

Men snart var hans program glömt för andra begivenheter, större, mäktigare, dyrare, ja, det var inte utan att det gick framåt med stor fart med kulturcentrat här på orten.

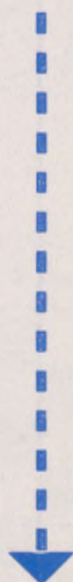
KOCKUMS
MEKANISKA VERKSTADS AB • MALMÖ

Nybyggnader upp till
130.000 tons dw. Klass-
ningar - reparationer

REHABILITERING

är nyckelordet i dagens Social-Sverige

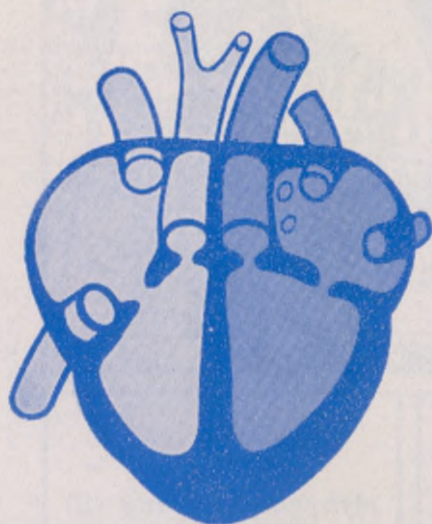
Försäkringsskyddet, sjukförsäkring och förtidspensioner, måste kompletteras med rehabilitering — att återställa funktions- och arbetsförmågan helt eller delvis efter var och ens hälsa och färdigheter.

Rehabiliteringen bör sättas in genast. Flera rehabiliteringskliniker och tillräcklig personal ger bättre folkhälsa och arbetskraft. Rehabiliteringen måste fungera — från sjukvårdsplanet och ut i samhälls- och arbetslivet.

STÖD RIKSFÖRBUNDET FÖR HJÄRT- OCH LUNGSJUKA

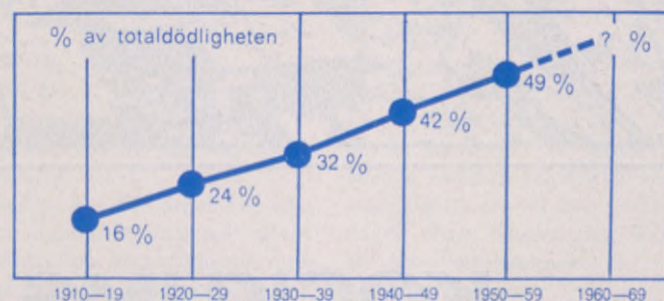
Förbundet har ett 120-tal lokalföreningar i olika delar av landet.

Genom medlemskap eller annat stöd verkar Ni för hjärt- och lungsjuka.

Hjärtsjuka i Sverige utgör ca 500.000 med mer eller mindre manifesterade sjukdomsbesvär.

HJÄRT- OCH KÄRLSJKDOMAR ORSAKAR I DAG MER ÄN HÄLFTEN AV DÖDSFALLEN I VÅRT LAND:

Kurvan över hjärtsjukdomarna stiger — av den totala dödligheten utgör de nu drygt 52 %.